

POSTĘPOWANIE ODWOŁAWCZE W SPRAWACH KARNYCH

Dariusz Świecki

KOMENTARZ I ORZECZNICTWO

3. WYDANIE

Wolters Kluwer

POSTĘPOWANIE ODWOŁAWCZE W SPRAWACH KARNYCH

Dariusz Świecki

3. WYDANIE

KOMENTARZ I ORZECZNICTWO

Stan prawny na 1 stycznia 2016 r.

Wydawca

Klaudia Szawłowska-Milczarek

Redaktor prowadzący

Katarzyna Gierłowska

Opracowanie redakcyjne

Elżbieta Józwiak

Łamanie

JustLuk Łukasz Drzewiecki, Justyna Szumieł, Krystyna Szych

Schematy pochodzą z publikacji Katarzyny Sychty

Kodeks postępowania karnego ze schematami, Warszawa 2015;

tytuły do artykułów opracowała Dobrosława Szumiło-Kulczycka.

Wszystkie zamieszczone we wzorach przykładowe dane osób, organizacji oraz wymienione w nich miejsca są fikcyjne. Żadne skojarzenia z jakimikolwiek rzeczywistymi osobami nie są zamierzone ani nie należy się ich doszukiwać.

© Copyright by

Wolters Kluwer SA, 2016

ISBN: 978-83-264-9830-5

3. wydanie

Wydane przez:

Wolters Kluwer SA

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 22 535 82 19

e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	15
Od Autora	17
ROZDZIAŁ I. Zagadnienia ogólne	21
Art. 425. [Podmioty uprawnione, zakres zaskarżenia, <i>gravamen</i>]	21
Przepisy powiązane	21
1. Zasada kontroli, rodzaje środków odwoławczych, strony.	22
2. Zakres zaskarżenia orzeczenia	22
3. Zaskarżenie uzasadnienia orzeczenia.	25
Orzecznictwo	28
4. <i>Gravamen</i>	28
Orzecznictwo	29
5. Kierunek zaskarżania	32
Orzecznictwo	33
Art. 426. [Zaskarżanie orzeczeń wydanych w postępowaniu odwoławczym] ..	33
Przepisy powiązane	34
1. Zasada dwuinstancyjności postępowania sądowego	34
Orzecznictwo	36
ROZDZIAŁ II. Warunki skutecznego wniesienia środka odwoławczego	38
Art. 427. [Elementy środka odwoławczego. Prekluzja dowodowa. Zakaz stawiania zarzutów odwoławczych. Obowiązkowe przeprowadzenie dowodu]	38
Przepisy powiązane	39
1. Budowa środka odwoławczego	39
2. Wskazanie na nowe fakty lub dowody, jeżeli odwołujący się nie mógł powołać ich w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji.	44
3. Zakaz stawiania zarzutów odwoławczych o charakterze dowodowym	46

4. Obowiązkowe przeprowadzenie dowodu	49
Orzecznictwo	50
Art. 428. [Wniesienie środka odwoławczego]	53
Przepisy powiązane	54
1. Forma środka odwoławczego	54
2. Adresat środka odwoławczego	54
3. Odpowiedź na środek odwoławczy	55
Orzecznictwo	56
Art. 429. [Odmowa przyjęcia środka odwoławczego]	57
Przepisy powiązane	57
1. Kontrola środka odwoławczego	57
Orzecznictwo	67
Art. 430. [Pozostawienie bez rozpoznania środka odwoławczego]	73
Przepisy powiązane	73
Orzecznictwo	76
Art. 431. [Cofnięcie środka odwoławczego]	78
Przepisy powiązane	78
1. Warunki skutecznego cofnięcia środka odwoławczego	78
2. Częściowe cofnięcie środka odwoławczego	79
3. Modyfikacja środka odwoławczego	81
3.1. Rozszerzenie zakresu zaskarżenia i nowe zarzuty odwoławcze	81
3.2. Zawężenie zakresu zaskarżenia i cofnięcie niektórych zarzutów odwoławczych	81
Orzecznictwo	82
Art. 432. [Obowiązek rozpoznania cofniętego środka odwoławczego]	85
Przepisy powiązane	85
Orzecznictwo	86
ROZDZIAŁ III. Granice kontroli odwoławczej	87
Art. 433. [Granice rozpoznania środka odwoławczego]	87
Przepisy powiązane	87
1. Elementy wyznaczające granice środka odwoławczego	87
2. Orzekanie poza granicami środka odwoławczego	90
3. Obowiązek rozważenia wniosków i zarzutów odwoławczych	91
Orzecznictwo	91
Art. 434. [Zakaz <i>reformationis in peius</i>]	94
Przepisy powiązane	95
1. Zakres stosowania zakazu <i>reformationis in peius</i>	95
2. Przełamanie kierunku zaskarżenia na korzyść oskarżonego	102
3. Odstępstwo od zakazu <i>reformationis in peius</i>	102
Orzecznictwo	104

Art. 435. [Orzekanie na rzecz współoskarżonych]	110
Przepisy powiązane	110
Orzecznictwo	112
Art. 436. [Ograniczenie zakresu rozpoznania]	113
Przepisy powiązane	113
Orzecznictwo	115
Art. 437. [Rodzaje rozstrzygnięć sądu odwoławczego]	116
Przepisy powiązane	117
1. Rozstrzygnięcia w przedmiocie zaskarżonego orzeczenia	117
2. Zmiana zaskarżonego orzeczenia	118
3. Uchylenie zaskarżonego orzeczenia	119
4. Rozstrzygnięcia w przedmiocie zaskarżonego uzasadnienia orzeczenia	123
Orzecznictwo	125
ROZDZIAŁ IV. Przyczyny odwoławcze	128
Art. 438. [Względne przyczyny odwoławcze]	128
Przepisy powiązane	128
1. Istota względnych przyczyn odwoławczych	128
2. Budowa zarzutu odwoławczego	130
3. Obraza przepisów prawa materialnego (art. 438 pkt 1 k.p.k.)	134
Orzecznictwo	140
4. Obraza przepisów postępowania (art. 438 pkt 2 k.p.k.)	145
4.1. Uwagi ogólne	145
4.2. Wielość zarzutów	162
Orzecznictwo	162
5. Błąd w ustaleniach faktycznych (art. 438 pkt 3 k.p.k.)	177
Orzecznictwo	183
6. Zarzut rażącej niewspółmierności kary, środka karnego, nawiązki lub niesłusznego zastosowania albo niezastosowania środka zabezpieczającego, przepadku lub innego środka (art. 438 pkt 4 k.p.k.)	185
Orzecznictwo	193
Art. 439. [Bezwzględne przyczyny odwoławcze]	196
Przepisy powiązane	197
1. Charakter i skutki wystąpienia bezwzględnych przyczyn odwoławczych	197
Orzecznictwo	204
2. Ograniczenie skutków wystąpienia bezwzględnej przyczyny odwoławczej.	225
Orzecznictwo	227
3. Zasady udziału stron w posiedzeniu sądu odwoławczego w związku z wystąpieniem bezwzględnej przyczyny odwoławczej	227
Art. 439a. [Rozpoznanie sprawy o wykroczenie w postępowaniu karnym] ...	229
Przepisy powiązane	229
Orzecznictwo	230
Art. 440. [Rażąca niesprawiedliwość orzeczenia]	231
Przepisy powiązane	232

Orzecznictwo	234
Art. 441. [Przedstawienie zagadnienia prawnego Sądowi Najwyższemu]	237
Przepisy powiązane	238
Orzecznictwo	240
ROZDZIAŁ V. Ponowne rozpoznanie sprawy	244
Art. 442. [Postępowanie ponowne po uchyleniu orzeczenia]	244
Przepisy powiązane	244
1. Uwagi ogólne.	245
2. Zakres ponownego rozpoznania sprawy.	245
Orzecznictwo	248
3. Odstąpienie od zasady bezpośredniości w postępowaniu ponownym	250
Orzecznictwo	251
4. Treść uzasadnienia orzeczenia sądu odwoławczego przekazującego sprawę do ponownego rozpoznania	251
Orzecznictwo	252
Art. 443. [Zakaz <i>reformationis in peius</i> w postępowaniu ponownym]	254
Przepisy powiązane	254
Orzecznictwo	257
ROZDZIAŁ VI. Apelacja	263
Art. 444. [Podmioty uprawnione]	263
Przepisy powiązane	263
1. Zasady wnoszenia apelacji	264
2. Wniosek o sporządzenie na piśmie i doręczenie uzasadnienia wyroku	265
3. Wniosek o wyznaczenie obrońcy lub pełnomocnika w celu sporządzenia apelacji	266
Orzecznictwo	269
Art. 445. [Termin wniesienia apelacji]	269
Przepisy powiązane	270
Orzecznictwo	273
Art. 446. [Przymus adwokacko-radcowski, odpisy apelacji]	275
Przepisy powiązane	276
1. Uwagi ogólne.	276
2. Przymus adwokacko-radcowski przy wnoszeniu apelacji.	276
Orzecznictwo	279
3. Zasady dołączania do apelacji odpisów dla stron przeciwnych	281
Orzecznictwo	282
Art. 447. [Zakres zaskarżenia, podnoszenie zarzutów odwoławczych]	283
Przepisy powiązane	283
1. Uwagi ogólne.	283
2. Domniemanie co do winy	284
Orzecznictwo	287

3. Domniemanie co do kary	288
Orzecznictwo	289
3. Domniemanie co do środka karnego.	290
4. Brak rozstrzygnięcia w przedmiocie środka karnego.	290
Orzecznictwo	291
5. Zarzuty dotyczące rozstrzygnięć incydentalnych.	291
Orzecznictwo	292
6. Zakaz stawiania zarzutów odwoławczych w trybach konsensualnych	292
Orzecznictwo	293
Art. 448. [Postępowanie międzyinstancyjne]	294
Przepisy powiązane	294
Orzecznictwo	296
Art. 449. [Forum rozpoznania apelacji, skład sądu odwoławczego].	297
Przepisy powiązane	297
Art. 449a. [Uzupełnienie uzasadnienia wyroku sądu pierwszej instancji]	300
Przepisy powiązane	300
Orzecznictwo	304
Art. 450. [Zasady udziału stron w rozprawie apelacyjnej]	305
Przepisy powiązane	305
1. Uwagi ogólne.	305
2. Udział prokuratora	305
3. Nieprokuratorscy oskarżyciele publiczni	306
4. Udział obrońcy	307
5. Udział innych stron i ich przedstawicieli procesowych w rozprawie apelacyjnej	309
Orzecznictwo	309
6. Niestawiennictwo stron i ich przedstawicieli procesowych na rozprawie apelacyjnej	310
Orzecznictwo	314
Art. 451. [Zasady udziału w rozprawie apelacyjnej oskarżonego pozbawionego wolności]	318
Przepisy powiązane	318
Orzecznictwo	323
Art. 452. [Przeprowadzanie dowodów przed sądem odwoławczym]	327
Przepisy powiązane	327
Orzecznictwo	329
Art. 453. [Przebieg rozprawy apelacyjnej]	331
Przepisy powiązane	332
1. Uwagi ogólne.	332
2. Rozpoczęcie rozprawy apelacyjnej	332
Orzecznictwo	333
3. Apelacyjny przewód sądowy.	333
3.1. Uwagi ogólne.	333

3.2. Sprawozdanie sędziego sprawozdawcy	334
Orzecznictwo	335
3.3. Wyjaśnienia, oświadczenia i wnioski stron	335
Orzecznictwo	337
3.4. Głosy stron	338
Art. 454. [Reguły <i>ne peius</i>]	340
Przepisy powiązane	341
1. Uwagi ogólne	341
2. Zakaz skazania oskarżonego przez sąd odwoławczy	343
Orzecznictwo	343
3. Zakaz wymierzenia kary dożywotniego pozbawienia wolności przez sąd apelacyjny	345
Art. 455. [Poprawienie błędnej kwalifikacji prawnej]	345
Przepisy powiązane	345
Orzecznictwo	348
Art. 455a. [Zakaz uchylania wyroku z powodu uzasadnienia niespełniającego wymogów ustawowych]	351
Art. 456. [Forma rozstrzygnięcia sądu odwoławczego]	352
Przepisy powiązane	352
Orzecznictwo	356
Art. 457. [Sporządzenie pisemnego uzasadnienia wyroku sądu odwoławczego]	357
Przepisy powiązane	357
1. Sporządzenie uzasadnienia wyroku sądu odwoławczego z urzędu	358
2. Sporządzenie uzasadnienia wyroku sądu odwoławczego na wniosek	358
3. Treść uzasadnienia wyroku sądu odwoławczego	361
Orzecznictwo	364
Art. 458. [Odpowiednie stosowanie przepisów dotyczących pierwszej instancji]	369
Przepisy powiązane	369
Orzecznictwo	370
ROZDZIAŁ VII. Zażalenie i sprzeciw	372
Art. 459. [Postanowienia podlegające zaskarżeniu]	372
Przepisy powiązane	372
1. Dopuszczalność wniesienia zażalenia	372
Orzecznictwo	374
2. Podmioty uprawnione do wniesienia zażalenia	376
Orzecznictwo	376
Art. 460. [Termin wniesienia zażalenia i sprzeciwu]	377
Przepisy powiązane	377
1. Charakter terminu	377

2. Ogłaszanie i doręczanie postanowień oraz zarządzeń	378
Orzecznictwo	381
3. Obliczanie biegu terminu wniesienia zażalenia	381
Orzecznictwo	382
4. Pouczenie uprawnionych osób o przysługującym im prawie, terminie i sposobie wniesienia zażalenia	385
Orzecznictwo	385
5. Zaskarżanie rozstrzygnięć o kosztach lub opłatach	385
Art. 461. [Odpisy, zawiadomienie osób, których dotyczy zaskarżone postanowienie]	387
Przepisy powiązane	387
Art. 462. [Względna suspensywność zażalenia]	390
Przepisy powiązane	390
Art. 463. [Względna dewolutywność zażalenia]	392
Przepisy powiązane	393
1. Warunki rozpoznania zażalenia przez organ <i>a quo</i>	393
2. Rozstrzygnięcie uwzględniające zażalenie	394
3. Przekazanie zażalenia do rozpoznania sądowi odwoławczemu	396
Orzecznictwo	396
Art. 464. [Posiedzenie zażaleniowe]	398
Przepisy powiązane	398
1. Zasady udziału osób uprawnionych w posiedzeniu zażaleniowym	398
2. Obowiązek zawiadomienia o posiedzeniu zażaleniowym	401
3. Przebieg posiedzenia zażaleniowego	402
4. Łączne rozpoznanie zażaleń	402
Orzecznictwo	403
Art. 465. [Zażalenia na postanowienia organów postępowania przygotowawczego]	403
Przepisy powiązane	404
Orzecznictwo	407
Art. 466. [Zażalenia i sprzeciw wobec zarządzeń]	408
Przepisy powiązane	408
Orzecznictwo	409
Art. 467. [Zażalenia na czynności lub zaniechanie czynności]	410
Przepisy powiązane	410
* * *	
Schematy	413

Suplement. Wzory	I
I. Zarzuty obrazu prawa materialnego	V
A. Wzory apelacji obrońcy	V
Wzór nr 1. Zarzut obrazu prawa materialnego (art. 438 pkt 1 k.p.k.) ..	V
Wzór nr 2. Zarzut obrazu prawa materialnego – art. 46 § 1 k.k. (art. 438 pkt 1 k.p.k.)	IX
Wzór nr 3. Zarzut obrazu prawa materialnego – art. 86 § 1 k.w. (art. 438 pkt 1 k.p.k. w zw. z art. 109 § 2 k.p.s.w.)	XIII
B. Wzory apelacji pełnomocnika oskarżyciela posiłkowego	XVIII
Wzór nr 4. Zarzut obrazu prawa materialnego (art. 438 pkt 1 k.p.k.) ..	XVIII
Wzór nr 5. Zarzut obrazu prawa materialnego – art. 46 § 1 k.k. (art. 438 pkt 1 k.p.k.)	XXI
II. Zarzuty obrazu przepisów postępowania	XXV
A. Wzory apelacji obrońcy	XXV
Wzór nr 6. Zarzut obrazu przepisów postępowania – art. 7 k.p.k. (art. 438 pkt 2 k.p.k.)	XXV
Wzór nr 7. Zarzut obrazu przepisów postępowania – art. 410 k.p.k. (art. 438 pkt 2 k.p.k.)	XXIX
Wzór nr 8. Zarzut obrazu przepisów postępowania – art. 182 § 1 k.p.k. (art. 438 pkt 2 k.p.k.)	XXXIII
Wzór nr 9. Zarzut obrazu przepisów postępowania – art. 214 § 2 pkt 2 k.p.k. (art. 438 pkt 2 k.p.k.) – obowiązkowe przeprowadzenie dowodu	XXXVII
B. Wzory apelacji pełnomocnika oskarżyciela posiłkowego	XLII
Wzór nr 10. Zarzut obrazu przepisów postępowania – art. 7 k.p.k. (art. 438 pkt 2 k.p.k.)	XLII
Wzór nr 11. Zarzut obrazu przepisów postępowania – art. 410 k.p.k. (art. 438 pkt 2 k.p.k.)	XLVIII
III. Zarzuty błędów w ustaleniach faktycznych	LIII
A. Wzory apelacji obrońcy	LIII
Wzór nr 12. Zarzut alternatywny. Zarzut błędu w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia (art. 438 pkt 3 k.p.k.) – tzw. błąd dowolności oraz zarzut rażącej niewspółmierności kary (art. 438 pkt 4 k.p.k.)	LIII
Wzór nr 13. Zarzut błędu w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia (art. 438 pkt 3 k.p.k.) – tzw. błąd braku ...	LIX
Wzór nr 14. Zarzut błędu w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia (art. 438 pkt 3 k.p.k.) – wniosek dowodowy (art. 427 § 3 k.p.k.)	LXIV
Wzór nr 15. Zarzut błędu w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia (art. 438 pkt 3 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s.)	LXIX
B. Wzory apelacji pełnomocnika oskarżyciela posiłkowego	LXXIII
Wzór nr 16. Zarzut błędu w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia (art. 438 pkt 3 k.p.k.) – tzw. błąd dowolności w sprawie złożonej podmiotowo (dwóch oskarżonych)]..	LXXIII

	Wzór nr 17. Zarzut błędu w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia (art. 438 pkt 3 k.p.k.) – tzw. błąd braku w sprawie złożonej podmiotowo (dwóch oskarżonych)	LXXIX
IV.	Wielość zarzutów – zarzut obrazy przepisów postępowania oraz zarzut błędu w ustaleniach faktycznych	LXXXIV
	A. Wzory apelacji obrońcy	LXXXIV
	Wzór nr 18. Zarzut obrazy przepisów postępowania – art. 7 k.p.k. (art. 438 pkt 2 k.p.k.) oraz zarzut błędu w ustaleniach faktycznych (art. 438 pkt 3 k.p.k.) w sprawie złożonej przedmiotowo (więcej niż jeden czyn)	LXXXIV
	B. Wzory apelacji pełnomocnika oskarżyciela posiłkowego	XCI
	Wzór nr 19. Zarzut obrazy przepisów postępowania – art. 399 § 1 k.p.k. (art. 438 pkt 2 k.p.k.) oraz zarzut błędu w ustaleniach faktycznych (art. 438 pkt 3 k.p.k.)	XCI
V.	Zarzuty rażącej niewspółmierności kary, środka karnego, nawiązki lub niesłusznego zastosowania albo niezastosowania środka zabezpieczającego, przypadku lub innego środka	XCVII
	A. Wzory apelacji obrońcy	XCVII
	Wzór nr 20. Zarzut rażącej niewspółmierności kary (art. 438 pkt 4 k.p.k.)	XCVII
	Wzór nr 21. Zarzut niesłusznego zastosowania środka karnego (art. 438 pkt 4 k.p.k.)	CII
	B. Wzory apelacji pełnomocnika oskarżyciela posiłkowego	CVII
	Wzór nr 22. Zarzut rażącej niewspółmierności kary (art. 438 pkt 4 k.p.k.)	CVII
	Wzór nr 23. Zarzut niesłusznego niezastosowania środka karnego (art. 438 pkt 4 k.p.k.)	CXI

WYKAZ SKRÓTÓW

Akty prawne

- instrukcja sądowa – zarządzenie Ministra Sprawiedliwości z 12 grudnia 2003 r. w sprawie organizacji i zakresu działania sekretariatów sądowych oraz innych działów administracji sądowej (Dz.Urz. MS Nr 5, poz. 22 ze zm.)
- k.k. – ustawa z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. Nr 88, poz. 553 ze zm.)
- k.k. z 1969 r. – ustawa z 19 kwietnia 1969 r. – Kodeks karny (Dz.U. Nr 13, poz. 94 ze zm.); nieobowiązująca
- k.k.s. – ustawa z 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy (tekst jedn.: Dz.U. z 2013 r. poz. 186 ze zm.)
- k.k.w. – ustawa z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. Nr 90, poz. 557 ze zm.)
- Konstytucja RP – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.)
- k.p.k. – ustawa z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. Nr 89, poz. 555 ze zm.)
- k.p.k. z 1969 r. – ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. Nr 13, poz. 96 ze zm.)
- k.p.s.w. – ustawa z 24 sierpnia 2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (tekst jedn.: Dz.U. z 2013 r. poz. 395 ze zm.)
- k.r.o. – ustawa z 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (tekst jedn.: Dz.U. z 2015 r. poz. 583 ze zm.)
- k.w. – ustawa z 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń (tekst jedn.: Dz.U. z 2015 r. poz. 1094 ze zm.)
- u.o.i.n. – ustawa z 5 sierpnia 2010 r. o ochronie informacji niejawnych (Dz.U. Nr 182, poz. 1228 ze zm.)

Czasopisma i publikatory

Biul. PK	– „Biuletyn Prawa Karnego”
Biul. SN	– „Biuletyn Sądu Najwyższego”
KZS	– „Krakowskie Zeszyty Sądowe”
OSA	– „Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych”
OSAKSO	– „Orzecznictwo Sądu Apelacyjnego w Katowicach i Sądów Okręgowych”
OSNKW	– „Orzecznictwo Sądu Najwyższego – Izba Karna i Wojskowa”
OSNPG	– „Orzecznictwo Sądu Najwyższego – zbiór Prokuratury Generalnej”
OSNwSK	– „Orzecznictwo Sądu Najwyższego w Sprawach Karnych”
OSP	– „Orzecznictwo Sądów Polskich”
OTK	– „Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego”
OTK-A	– „Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego; Zbiór Urzędowy, Seria A”
PiP	– „Państwo i Prawo”
Prok. i Pr.	– „Prokuratura i Prawo”
Prok. i Pr. – wkł.	– „Prokuratura i Prawo” – wkładka

Inne

SA	– sąd apelacyjny
SN	– Sąd Najwyższy

OD AUTORA

Komentarz uwzględnia wielką nowelizację ustawy z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. Nr 89, poz. 555 ze zm.) wprowadzoną przez ustawę z 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1247) oraz przez ustawę z 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz innych ustaw (Dz.U. poz. 396), które weszły w życie 1 lipca 2015 r. W wyniku tych zmian doszło do rekonstrukcji modelu postępowania odwoławczego. Wprowadzone zmiany mają różnorodny charakter – od drobnych do zasadniczych. Przeprowadzone bowiem zostały na kilku płaszczyznach. Pierwsza to zmiany dostosowujące postępowanie odwoławcze do zwiększonej kontradiktoryjności postępowania rozpoznawczego. Wobec tego wprowadzone zostały ograniczenia zgłaszania i przeprowadzania dowodów w drugiej instancji. Nowym rozwiązaniem jest zakaz stawiania zarzutów odwoławczych dotyczących pasywności lub aktywności sądu pierwszej instancji w sferze dowodowej (art. 427 § 4 k.p.k.) oraz prekluzja dowodowa, która zapobiega zgłaszaniu w instancji odwoławczej dowodów możliwych do przeprowadzenia w pierwszej instancji (art. 427 § 3 k.p.k.). Ograniczono też aktywność dowodową sądu odwoławczego *ex officio*, gdyż ma ona miejsce w wyjątkowych wypadkach, uzasadnionych szczególnymi okolicznościami (art. 167 § 1 zdanie trzecie k.p.k.). Druga płaszczyzna zmian to ściśle

wyznaczenie granic kontroli odwoławczej ustalonych przez zakres zaskarżenia i postawione zarzuty (art. 433 § 1 k.p.k.). Wiąże się z tym obowiązek sformułowania zarzutów odwoławczych przez każdego odwołującego się (art. 427 § 1 k.p.k.). Trzecia płaszczyzna odnosi się do granic orzekania sądu odwoławczego. Rozszerzeniu uległ zakres merytorycznego orzekania sądu odwoławczego poprzez enumeratywne wskazanie przypadków wydawania orzeczeń kasatoryjnych (art. 437 § 2 zdanie drugie k.p.k.) oraz uchylenie reguły *ne peius* z art. 454 § 2 k.p.k.

Komentarz adresowany jest głównie do praktyków. Dlatego też problematyka postępowania odwoławczego została przedstawiona nie tylko w formie interpretacji poszczególnych przepisów, lecz także pod kątem ich praktycznego stosowania. Czytelnik będzie mógł więc zapoznać się z zagadnieniami postępowania odwoławczego w ujęciu normatywnym, a następnie uzyskać wyjaśnienie dotyczące funkcjonowania poszczególnych instytucji procesowych. Układ treści komentarza został podporządkowany tym założeniom i przy wyjaśnianiu poszczególnych przepisów na początku przedstawiono ich interpretację, a następnie podano przykłady różnych sposobów ich praktycznego zastosowania. Dotyczy to w szczególności zagadnień odnoszących się do granic środka odwoławczego, a więc kwestii związanych z kierunkiem zaskarżenia, zakresem zaskarżenia w aspekcie przedmiotowym i podmiotowym, zarzutów i wniosków odwoławczych.

Szczególny nacisk został położony na wszechstronne wyjaśnienie problematyki odnoszącej się do konstrukcji apelacji jako środka odwoławczego. W praktyce często stawia się większe wymagania co do jej formy i treści, niż wynika to z przepisów. Wskazano więc na minimalne standardy budowy środka odwoławczego oraz podano przykłady praktycznego ich wykorzystania. Dotyczy to zwłaszcza zarzutów odwoławczych ze względu na to, że ustawodawca nie definiuje pojęcia zarzutu ani nie wskazuje wymagań co do jego treści. Ponadto art. 438 k.p.k., regulujący tzw. względne przyczyny odwoławcze, wcale nie jest adresowany do skarżącego, tylko do sądu odwoławczego. Przepis ten wskazuje bowiem podstawy uchylenia lub zmiany orzeczenia, a nie podstawy wniesienia środka odwoławczego. W związku z tym powstaje pytanie, jak prawidłowo powinien zostać skonstruowany zarzut odwoławczy. W praktyce zarzuty odwoławcze są różnie formułowane, często w sposób zbyt opisowy i rozbudowany. Dlatego też zagadnieniu temu poświęcono dużo

miejsca. Szczegółowo omówiono istotę zarzutu odwoławczego w relacji do pojęcia uchybienia, wskazano na konieczne elementy zarzutu odwoławczego z punktu widzenia art. 438 k.p.k., a także omówiono budowę poszczególnych zarzutów ze względu na rodzaj zarzucanego uchybienia, tj. obrazę przepisów prawa materialnego, obrazę przepisów postępowania, błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia i rażącą niewspółmierność kary, środka karnego, nawiązki lub niesłusznego zastosowania albo niezastosowania środka zabezpieczającego, przepadku lub innego środka. W tym zakresie przedstawiono liczne i różnorodne przykłady formułowania zarzutów odwoławczych, których rozwinięcie i praktyczne wykorzystanie przedstawiono w załączonych do komentarza wzorach apelacji. Podkreślić jednak należy, że w wyniku wspomnianej na wstępie nowelizacji zwiększa się rola zarzutów odwoławczych oraz wzrasta odpowiedzialność za ich prawidłowe sformułowanie. Wymaga to od skarżącego większej dbałości o ich prawidłowe przedstawienie. W procesie stawiania zarzutów można wyróżnić kilka etapów. Pierwszy to wychwycenie uchybienia. Drugi to jego kwalifikacja. Trzeci to sformułowanie (wysłowienie) w środku odwoławczym. W komentarzu starano się szczegółowo omówić każdy z tych etapów.

Ponieważ komentarz ma przede wszystkim walor praktyczny, nie ma w nim odesłania do poglądów przedstawionych w doktrynie i piśmiennictwie oraz wykazu literatury. Zebrano w nim natomiast orzecznictwo Sądu Najwyższego i sądów apelacyjnych dotyczące poszczególnych przepisów. Dokonano także ich selekcji pod kątem aktualności na gruncie znowelizowanych przepisów. Wybrano najistotniejsze orzeczenia, a ponadto pogrupowano je tematycznie przy omawianiu tych instytucji postępowania odwoławczego, które mają złożony charakter i bogatą wartość merytoryczną.

Komentarz kierowany jest głównie do praktyków, tj. sędziów, prokuratorów, adwokatów i radców prawnych, którzy w swej pracy zawodowej sporządzają środki odwoławcze i uczestniczą w postępowaniu odwoławczym. Będzie on również przydatny dla aplikantów tych zawodów prawniczych w pogłębianiu wiedzy i zdobywaniu umiejętności poruszania się w przepisach regulujących postępowanie odwoławcze. Z myślą o nich załączono do komentarza schematy objaśniające przebieg postępowania odwoławczego, a także wzory apelacji sporządzanych przez obroń-

cę oraz pełnomocnika w zależności od rodzaju zarzutu odwoławczego oraz charakteru wskazanego uchybienia.

Komentarz powinien stanowić pomoc w odczytaniu treści poszczególnych przepisów, a także ułatwić poruszanie się w nowej rzeczywistości procesowej. Należy mieć nadzieję, że ten cel zostanie osiągnięty.

ROZDZIAŁ I

ZAGADNIENIA OGÓLNE

**ART. 425. PODMIOTY UPRAWNIONE, ZAKRES ZASKARŻENIA,
GRAVAMEN**

Art. 425. § 1. Od orzeczenia wydanego w pierwszej instancji przysługuje środek odwoławczy stronom oraz innym osobom wskazanym w przepisach ustawy.

§ 2. Orzeczenie można zaskarżyć w całości lub w części. Można także zaskarżyć samo uzasadnienie orzeczenia.

§ 3. Odwołujący się może skarżyć jedynie rozstrzygnięcia lub ustalenia naruszające jego prawa lub szkodzące jego interesom. Ograniczenie to nie dotyczy oskarżyciela publicznego.

§ 4. Oskarżyciel publiczny ma prawo wnieść środek odwoławczy także na korzyść oskarżonego.

PRZEPISY POWIĄZANE:

art. 426, 427, 444, 447, 459, 465 § 1, art. 466 § 1 k.p.k.

1. ZASADA KONTROLI, RODZAJE ŚRODKÓW ODWOŁAWCZYCH, STRONY

Komentowany przepis w § 1 realizuje konstytucyjną zasadę dwuinstancyjności postępowania. Zgodnie bowiem z art. 176 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.) **postępowanie sądowe jest co najmniej dwuinstancyjne**. Wynikająca z omawianego przepisu **zasada kontroli instancyjnej** dotyczy orzeczeń i zarządzeń wydanych nie tylko przez sąd w pierwszej instancji, lecz także przez prokuratora lub organ nieprokuratorski w postępowaniu przygotowawczym (art. 465 § 1 k.p.k.). Środkami odwoławczymi, o których mowa w komentowanym przepisie, są zażalenie i apelacja. **Apelacja przysługuje od wyroku sądu pierwszej instancji** (art. 444 k.p.k.), **zażalenie zaś – na postanowienia oraz zarządzenia**. Apelację można wnieść od każdego wyroku wydanego w pierwszej instancji, z tym że od wyroku nakazowego najpierw przysługuje sprzeciw. Natomiast zażalenie przysługuje tylko na określone rodzaje postanowień i zarządzeń wskazane w art. 459 § 1 i 2 w zw. z art. 466 § 1 k.p.k.

Stronami postępowania są ci jego uczestnicy, którzy działają w procesie we własnym imieniu, mając interes prawny w określonym rozstrzygnięciu o przedmiocie procesu. Stronami w postępowaniu sądowym są: oskarżyciel publiczny, oskarżyciel posiłkowy (uboczny i subsydiarny), oskarżyciel prywatny i oskarżony. W postępowaniu przygotowawczym stronami są podejrzani i pokrzywdzony.

Osobom innym niż strony środek odwoławczy przysługuje tylko wtedy, gdy ustawa tak stanowi. Chodzi tu o sytuacje, gdy ustawodawca wskazuje, kiedy i jaki podmiot ma prawo do zaskarżenia, np. pokrzywdzony wyroku warunkowo umarzającego postępowanie wydanego na posiedzeniu (art. 444 § 1 k.p.k.) czy osoba niebędąca stroną, której postanowienie bezpośrednio dotyczy (art. 459 § 3 k.p.k.).

2. ZAKRES ZASKARŻENIA ORZECZENIA

W § 2 komentowanego przepisu wskazany został zakres zaskarżenia orzeczenia. Dotyczy on także zarządzeń (art. 466 § 1 k.p.k.). Orzeczenie lub zarządzenie można zaskarżyć w całości lub w części. W środku odwoławczym należy **zawsze określić zakres zaskarżenia**. Wymaga tego art. 427 § 1 *in principio* k.p.k. W wypadku zaskarżenia wyroku

sformułowanie „w całości” należy odczytać w powiązaniu z art. 447 § 1 k.p.k. Oznacza to, że wyrok zaskarżony co do winy zostaje zaskarżony w całości. Pojęcie winy użyte w art. 447 § 1 k.p.k. ma tu autonomiczne znaczenie. Odnosi się bowiem do winy w znaczeniu zarówno materialnoprawnym, jak i procesowym. W tym pierwszym znaczeniu są to warunki pociągnięcia do odpowiedzialności karnej określone w art. 1 k.k. Odnoszą się one do kwestii czynu, bezprawności, karalności, karygodności i zawinienia. Jeżeli więc skarżący podważa w apelacji jeden z tych warunków, to zaskarża wyrok co do winy, a więc w całości. W praktyce często wina kwestionowana jest w aspekcie karalności czynu. Chodzi tu o kwalifikację prawną, czyli wskazanie przepisu ustawy karnej, pod który zarzucany czyn podpada. Popelnienie czynu zabronionego oznacza wypełnienie znamion strony przedmiotowej i podmiotowej określonych w ustawie karnej (art. 115 § 1 k.k.). Kwalifikacja prawna co do znamion strony przedmiotowej czynu zabronionego wiąże się z prawidłową subsumpcją zachowania pod określony przepis części szczególnej Kodeksu karnego lub innych ustaw. Z reguły chodzi tu o interpretację poszczególnych znamion albo właściwe ich opisanie w wypadku poczynienia prawidłowych ustaleń faktycznych. Kwalifikacja prawna co do znamion strony podmiotowej czynu zabronionego odnosi się do umyślności lub nieumyślności, których definicje zawiera art. 9 § 1 i 2 k.k. Kwalifikacja prawna czynu to także formy popełnienia przestępstwa – zjawiskowe (art. 18 k.k.) i stadialne (art. 13 § 1 i 2, art. 16 § 1 i 2 k.k.), a także szczególne konstrukcje prawne dotyczące przypisania odpowiedzialności karnej, tj. czyn ciągły (art. 12 k.k.), występpek o charakterze chuligańskim (art. 57a § 1 w zw. z art. 115 § 21 k.k.). Natomiast wina w znaczeniu procesowym odnosi się do dowodowego rozstrzygnięcia co do sprawstwa czynu (art. 5 § 1 k.p.k.). Gdy więc skarżący kwestionuje ocenę dowodów lub ustalenia faktyczne co do sprawstwa, wyrok zawsze zaskarżony jest w całości. Natomiast zaskarżenie „w całości” postanowienia lub zarządzenia należy odnieść do sytuacji, w której kwestionowane są wszystkie rozstrzygnięcia w nich zawarte. Pojęcie zaskarżenia „w części”, gdy chodzi o wyrok, należy odczytać z uwzględnieniem art. 447 § 2 i 3 k.p.k. Oznacza to, że gdy skarżący nie kwestionuje winy w znaczeniu wcześniej podanym, tylko inne rozstrzygnięcia albo ich brak, to zawsze zaskarża wyrok w części. Zaskarżenie w części dotyczy więc wyroków skazujących albo warunkowo umarzających postępowanie, gdyż w tych orzeczeniach oprócz rozstrzygnięcia co do

winy są jeszcze inne, stanowiące konsekwencję przypisania sprawstwa i winy. W wyroku warunkowo umarzającym postępowanie będą to rozstrzygnięcia związane z przesłankami warunkowego umorzenia. W razie zakwestionowania tylko tych warunków, np. okresu próby lub orzeczenia o środku karnym, wyrok zostanie zaskarżony jedynie w tej części. Natomiast wyrok uniewinniający zawiera tylko jedno rozstrzygnięcie co do przedmiotu procesu, a więc zawsze będzie zaskarżany w całości. Wyrok umarzający postępowanie zawiera także jedno rozstrzygnięcie co do niedopuszczalności procesu, choć może też zawierać rozstrzygnięcie o zastosowaniu środka zabezpieczającego. Wówczas kwestionując powody umorzenia, zaskarża się wyrok w całości, natomiast w wypadku zaskarżenia tylko rozstrzygnięcia o środku zabezpieczającym wyrok zostanie zaskarżony w części.

W jakiej części wyrok skazujący może zostać zaskarżony, wskazuje ustawodawca w art. 447 § 2 i 3 k.p.k. Z art. 447 § 2 k.p.k. wynika, że zaskarżenie może dotyczyć kary, z tym że wówczas apelacja zwrócona jest także przeciwko środkom karnym, jeżeli orzeczono je w wyroku. Natomiast zgodnie z art. 447 § 3 zdanie pierwsze k.p.k. zaskarżenie w części dotyczyć może również tylko środka karnego, co powoduje, że zakresem zaskarżenia objęte zostają rozstrzygnięcia o innych środkach karnych, jeżeli je orzeczono. Zaskarżyć można również brak rozstrzygnięcia w przedmiocie środka karnego (art. 447 § 3 zdanie drugie k.p.k.). Wówczas wyrok zostaje zaskarżony w części, tzn. co do brakującej części. Ponadto odrębnie przedmiotem zaskarżenia może być rozstrzygnięcie co do przepadku (art. 44–45a k.k.) i środków kompensacyjnych, tj. obowiązku naprawienia szkody i zadośćuczynienia za doznaną krzywdę (art. 46 k.k.) oraz nawiazki (art. 47 i 48 k.k.). Zaskarżenie wyroku **tylko co do kary** powoduje, że **wyrok jest prawomocny co do winy**. Zaskarżenie **co do środka karnego** powoduje **prawomocność wyroku co do winy i kary**. W przypadku zaskarżenia wyroku co do innych rozstrzygnięć niezwiązanych z karą oraz środkami karnymi, np. co do środka kompensacyjnego, zaliczenia tymczasowego aresztowania na poczet kary, zwrotu dowodu rzeczowego, kosztów procesu, tylko co do tego rozstrzygnięcia wyrok będzie zaskarżony, a co do pozostałych rozstrzygnięć stanie się prawomocny. Dlatego też w apelacji, gdy zaskarżony zostaje wyrok w części, trzeba jeszcze sprecyzować, o jaką część wyroku chodzi (o jakie konkret-

ne rozstrzygnięcie), np. zaskarżenie wyroku w części dotyczącej orzeczenia o środku karnym.

W wypadku postanowienia zaskarżenie w części dotyczyć będzie poszczególnych rozstrzygnięć, gdy w tym orzeczeniu zawarto ich więcej niż jedno.

Np.

Przykładowo w postanowieniu o przedłużeniu tymczasowego aresztowania na określony czas można zaskarżyć tylko okres, na który areszt tymczasowy został przedłużony, gdy skarżący nie kwestionuje zasadności jego stosowania. Wówczas zaskarżenie postanowienia nastąpi w części dotyczącej okresu przedłużenia tymczasowego aresztowania.

3. ZASKARŻENIE UZASADNIENIA ORZECZENIA

W art. 425 § 2 zdanie drugie k.p.k. dopuszczona została **możliwość zaskarżenia samego uzasadnienia orzeczenia**. Jest to nowe rozwiązanie, nieznane rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z 19 marca 1928 r. – Kodeks postępowania karnego (tekst jedn.: Dz.U. z 1950 r. Nr 40, poz. 364 ze zm.) ani ustawie z 19 kwietnia 1969 r. – Kodeks karny (Dz.U. Nr 13, poz. 94 ze zm.), które nie regulowały tej kwestii. W świetle komentowanego przepisu przedmiotem zaskarżenia może być wyłącznie uzasadnienie orzeczenia, a więc uzasadnienie wyroku albo postanowienia (art. 93 § 1 k.p.k.). Należy jednak przyjąć, że przedmiotem zaskarżenia może być także uzasadnienie zarządzenia (art. 466 § 1 k.p.k.).

Rodzaj środka odwoławczego od uzasadnienia powinien być dostosowany do rodzaju środka odwoławczego przysługującego wobec orzeczenia. Wobec uzasadnienia wyroku przysługuje więc apelacja, a wobec uzasadnienia postanowienia i zarządzenia – zażalenie. W konsekwencji należy przyjąć, że apelacja od uzasadnienia wyroku dopuszczalna będzie wówczas, gdy zaskarżeniu apelacją podlega wyrok, a zażalenie na uzasadnienie postanowienia lub zarządzenia – gdy te rozstrzygnięcia podlegają zaskarżeniu. Skoro bowiem uzasadnienie stanowi integralną część postanowienia i zarządzenia (art. 94 § 1 pkt 5 i art. 94 § 2 k.p.k.), to zasady zaskarżania postanowień i zarządzeń powinny odnosić się także do zaskarżenia samego uzasadnienia. Tak więc uzasadnienie postanowienia lub zarządzenia podlega zaskarżeniu, gdy ustawa przewiduje zaskarżalność postanowienia lub zarządzenia (art. 459 § 1 i 2 oraz art. 466 § 1 k.p.k.).

Podobnie należy rozstrzygnąć kwestię podmiotów uprawnionych do wniesienia środka odwoławczego od uzasadnienia orzeczenia i zarządzenia. Środek odwoławczy od uzasadnienia będzie więc przysługiwał tym podmiotom, które mają prawo do zaskarżenia orzeczenia lub zarządzenia. Apelacja od uzasadnienia wyroku będzie przysługiwała stronom, a pokrzywdzonemu – od wyroku warunkowo umarzającego postępowanie wydanego na posiedzeniu, chyba że ustawa stanowi inaczej (art. 444 § 1 k.p.k.). Natomiast zażalenie na uzasadnienie postanowienia i zarządzenia będzie służyć stronom, a także osobie, której postanowienie lub zarządzenie bezpośrednio dotyczy, chyba że ustawa stanowi inaczej (art. 459 § 3 k.p.k.). W postępowaniu przygotowawczym osobom niebędącym stronami będzie przysługiwać zażalenie na uzasadnienie postanowienia lub zarządzenia naruszającego ich prawa (art. 302 § 1 k.p.k.).

Warunkiem skutecznego wniesienia środka odwoławczego od uzasadnienia orzeczenia i zarządzenia **jest posiadanie przez skarżącego *gravamen***, z tym że ograniczenie to nie dotyczy oskarżyciela publicznego (art. 425 § 3 k.p.k.). Odnośnie do zaskarżenia tylko samego uzasadnienia pojęcie *gravamen* należy rozumieć jako uciążliwość wynikającą z treści uzasadnienia, która przejawiać się będzie w poczuciu pokrzywdzenia zawartymi w nim stwierdzeniami lub przedstawioną argumentacją.

Przedmiotem zaskarżenia uzasadnienia orzeczenia nie mogą być ustalenia faktyczne stanowiące podstawę poszczególnych rozstrzygnięć, gdyż wówczas skarżący kwestionuje prawidłowość orzeczenia. Kwestionowanie ustaleń odnoszących się do znamion przestępstwa i związanego z nimi opisu przypisanego czynu oraz ustaleń co do dokonanej wykładni prawa również stanowi zaskarżenie orzeczenia. Jeżeli więc skarżący, wnosząc środek odwoławczy od uzasadnienia, w rzeczywistości kwestionuje ustalenia faktyczne lub ich ocenę prawną odnośnie do treści wydanego orzeczenia, to zgodnie z art. 118 § 1 i 2 k.p.k. należy uznać, że jest to środek odwoławczy od orzeczenia, a nie jego uzasadnienia.

Przepis art. 425 § 2 zdanie drugie k.p.k. nie wskazuje, w jakim zakresie można zaskarżyć uzasadnienie orzeczenia. W zdaniu pierwszym tego przepisu wskazano zakres zaskarżenia orzeczenia, tj. w całości lub w części. Natomiast w zdaniu drugim stwierdzono tylko, że można zaskarżyć samo uzasadnienie orzeczenia. Skoro jednak samo uzasadnienie orzeczenia podlega zaskarżeniu, to zakres jego zaskarżenia, tak jak i za-

kres zaskarżenia orzeczenia, może być całościowy lub częściowy. W tej kwestii ustawodawca nie wprowadza żadnych ograniczeń. W wypadku bowiem, gdy skarżący nie kwestionuje treści rozstrzygnięcia, np. postanowienia o umorzeniu postępowania lub wyroku uniewinniającego, a tylko przedstawioną argumentację odnośnie do powodów wydania orzeczenia, np. gdy organ procesowy uznał, że brak było wystarczających dowodów popełnienia przestępstwa, skarżący zaś jest zdania, że jego czyn nie zawierał znamion czynu zabronionego, to wówczas uzasadnienie orzeczenia będzie zaskarżone „w całości”. W takiej bowiem sytuacji skarżący kwestionuje linię argumentacyjną przedstawioną w uzasadnieniu, a więc „całość” pisemnych motywów. Natomiast gdy skarżący kwestionuje wyodrębnione stwierdzenia lub pewien fragment uzasadnienia, np. pokrzywdzony w zakresie ustalenia, że przyczynił się do zaistniałego wypadku, wówczas zaskarża określoną część uzasadnienia. Organem właściwym do rozpoznania środka odwoławczego od uzasadnienia orzeczenia lub zarządzenia jest ten sam organ, który rozpoznaje środek odwoławczy od tego rozstrzygnięcia. Apelację od uzasadnienia wyroku sądu pierwszej instancji rozpoznaje właściwy funkcjonalnie sąd odwoławczy (art. 25 § 3 i art. 26 k.p.k.). Podobnie w wypadku zażalenia na uzasadnienie postanowienia lub zarządzenia (art. 466 § 2 k.p.k.). W razie zaskarżenia uzasadnienia postanowienia lub zarządzenia wydanego w postępowaniu przygotowawczym organem odwoławczym będzie organ właściwy do rozpoznania zażalenia na postanowienie lub zarządzenie. Zażalenie wniesione na uzasadnienie postanowienia lub zarządzenia prokuratora zgodnie z regułą wyrażoną w art. 465 § 2 k.p.k. będzie rozstrzygać sąd właściwy do rozpoznania sprawy, chyba że ustawa stanowi inaczej. Wyjątek taki wskazuje przykładowo art. 302 § 3 k.p.k.

Niekiedy kwestia zaskarżalności uzasadnienia postanowienia wydanego w postępowaniu przygotowawczym będzie bezprzedmiotowa, gdyż ustawa nie przewiduje obowiązku jego sporządzenia, mimo że podlega ono zaskarżeniu. Dotyczy to postanowień wskazanych w art. 325e § 1 k.p.k. W wypadku wniesienia zażalenia na uzasadnienie postanowienia lub zarządzenia organ, który sporządził zaskarżone uzasadnienie, może uwzględnić zażalenie, jeżeli orzeka w tym samym składzie, w którym wydał zaskarżone uzasadnienie (art. 463 § 1 k.p.k. i w zw. z art. 466 § 1 k.p.k.). Należy jednak zaznaczyć, że w wypadku zażalenia odnośnie do uzasadnienia decyzji prokuratora nie ma zastosowania wymóg „tego samego składu” z uwagi na obowiązującą w prokuraturze zasadę indy-

ferencji i substytucji. Uwzględnienie zażalenia przez organ *a quo* jest możliwe tylko w całości. Natomiast rodzaje orzeczeń wydanych przez sąd odwoławczy po rozpoznaniu środka odwoławczego od uzasadnienia wskazuje ustawodawca w art. 437 § 1 zdanie drugie k.p.k.

Zob. → komentarz do art. 437 § 1 zdanie drugie k.p.k.

ORZECZNICTWO

Zgodnie z treścią art. 425 § 2 k.p.k. można zaskarżyć samo tylko uzasadnienie, bez skarżenia orzeczenia. Z kolei art. 437 § 1 zdanie drugie k.p.k. statuuje stosowanie reguł orzekania właściwych do rozstrzygania w przedmiocie środka od orzeczenia – odpowiednio do środka zaskarżenia wniesionego od uzasadnienia. Wynika z tego zatem, że sąd odwoławczy może zmienić lub uchylić zaskarżone ustalenie. W przypadku braku podstaw dowodowych należy uchylić zaskarżone ustalenie, do którego owych podstaw zabrakło. Zmiana zaś ma miejsce wtedy, gdy prawidłowa ocena materiału dowodowego wskazuje, iż ustalenie powinno być inaczej opisane, niż przyjęto w zaskarżonym uzasadnieniu.

Wyrok SN z 20 stycznia 2004 r., WA 64/03,
OSNwSK 2004, poz. 145, LEX nr 162422

4. GRAVAMEN

W § 3 komentowanego przepisu określony został tzw. *gravamen* (uciążliwość orzeczenia), który pełni **funkcję przesłanki zaskarżenia, czyli takiego warunku, który powinien wystąpić samodzielnie i niezależnie od innych jeszcze warunków, aby doszło do skutecznego zaskarżenia orzeczenia**. *Gravamen* oznacza naruszenie jakiegokolwiek prawnie chronionego dobra uczestnika procesu na skutek wydania przez organ procesowy decyzji o określonej treści. Naruszenie praw skarżącego następuje wówczas, gdy dane rozstrzygnięcie wywołuje niekorzystne następstwa w sferze prawa zarówno materialnego, jak i procesowego przez wadliwe zastosowanie lub niezastosowanie określonych przepisów, co w konsekwencji może prowadzić do ograniczenia lub zwiększenia obowiązków skarżącego. Naruszenie prawa musi mieć charakter bezpośredni, co oznacza, że nie wystarczy zagrożenie praw odwołującego się. Jednakże na skarżącym nie ciąży obowiązek wykazania, że zaskarżone orzeczenie narusza jego prawa lub szkodzi jego interesom. Przyjmuje się bowiem domniemanie, że skoro orzeczenie zostało zaskarżone,

to jest niekorzystne dla skarżącego. Chodzi tu o subiektywne, ale uzasadnione przekonanie skarżącego. Brak *gravamen* odbiera stronie legitymację do wniesienia środka odwoławczego i tym samym środek ten, jako pochodzący od osoby nieuprawnionej, nie powinien zostać przyjęty. **Jedynie oskarżyciel publiczny nie musi mieć *gravamen* w zaskarżeniu orzeczenia**, gdyż w procesie działa w interesie publicznym (art. 425 § 3 zdanie drugie k.p.k.).

ORZECZNICTWO

Institucja *gravamen* (art. 425 § 3 k.p.k.) może być oceniana nie tylko pod kątem całości środka odwoławczego, ale i poszczególnych podnoszonych w nim zarzutów.

Postanowienie SN z 19 maja 2011 r., I KZP 2/11,
OSNKW 2011, nr 6, poz. 47, LEX nr 792344

Dokonanie oceny, czy podmiot będący autorem zażalenia ma interes prawny w zaskarżeniu orzeczenia, wymaga uwzględnienia kryteriów obiektywnych, a nie subiektywnych. Kwestia *gravamen* może być badana jedynie w takim zakresie, w jakim autor zażalenia jest uprawniony do zaskarżenia orzeczenia.

Postanowienie SN z 26 sierpnia 2010 r., I KZP 13/10,
OSNKW 2010, nr 9, poz. 79, LEX nr 602164

Obrońca nie jest uprawniony do wniesienia zażalenia na postanowienie sądu przyznające innemu obrońcy od Skarbu Państwa wynagrodzenie za udzielenie nieopłaconej przez oskarżonego pomocy prawnej z urzędu (art. 618 § 1 pkt 11 k.p.k.), gdyż takie rozstrzygnięcie samo przez się nie narusza praw i nie szkodzi interesom ani jego, ani strony, którą reprezentuje (art. 425 § 3 k.p.k.). Tzw. *gravamen* w tym zakresie obrońca uzyska dopiero wtedy, kiedy sąd orzeknie, że koszty obejmujące wydatki Skarbu Państwa z tego tytułu ponosi oskarżony (art. 626 § 1 i 2 k.p.k.).

Postanowienie SN z 21 stycznia 2010 r., WZ 54/09,
OSNKW 2010, nr 7, poz. 59, LEX nr 584047

Wobec braku „*gravamen*”, oskarżycielka prywatna jest osobą nieuprawnioną do wniesienia środka odwoławczego od postanowienia o zwolnieniu skazanego od wyłożenia opłaty od kasacji.

Postanowienie SN z 29 stycznia 2009 r., III KZ 136/08,
LEX nr 486198

Oskarżyciel posiłkowy – z braku *gravamen* – nie ma uprawnienia do zaskarżenia orzeczenia na korzyść oskarżonego.

Postanowienie SN z 23 września 2008 r., I KZP 21/08,
OSNKW 2008, nr 10, poz. 80, LEX nr 446705

Zgodnie z art. 425 § 3 k.p.k. odwołujący się może skarżyć jedynie rozstrzygnięcia lub ustalenia naruszające jego prawa lub szkodzące jego interesom. Umorzenie postępowania na podstawie art. 17 § 1 pkt 2 k.p.k. jest rozstrzygnięciem jednoznacznie korzystnym dla podejrzanego. Brak tzw. *gravamen* czyni niedopuszczalnym z mocy ustawy zażalenie skarżącego na postanowienie o umorzeniu wobec niego śledztwa.

Postanowienie SN z 22 marca 2007 r., IV KO 14/07,
OSNWSK 2007, poz. 676, LEX nr 467536

Obrońca skazanego nie ma *gravamen* do tego, aby domagać się wprowadzenia do opisu czynu nowych, a niekorzystnych z punktu widzenia tego skazanego, okoliczności, określających jedną z form popełnienia przestępstwa.

Postanowienie SN z 28 listopada 2006 r., V KK 215/06,
LEX nr 202275

Stosownie do art. 425 § 3 k.p.k. odwołujący się może skarżyć jedynie rozstrzygnięcia, które naruszają jego prawa lub szkodzą jego interesom procesowym. Ów interes prawny, jako warunek uznania danego skarżącego za uprawnionego do wniesienia środka odwoławczego, należy zaś wiązać bezpośrednio z określonym rozstrzygnięciem, a nie z innymi orzeczeniami będącymi konsekwencją procesową, jakie może lub mogło ono wywołać bądź wywołało. Dlatego też w odniesieniu do postanowienia o przyznaniu obrońcy od Skarbu Państwa wynagrodzenia za nieopłaconą pomoc prawną udzieloną z urzędu, oskarżony nie ma bezpośrednio interesu prawnego w jego zaskarżeniu. Dotyczy ono bowiem jedynie kosztów związanych z czynnościami obrońcy, które ponosi Skarb Państwa, a nie skarżący. To, że zdaniem oskarżonego obrońca ten działał na jego niekorzyść, nienależyce wywiązując się z obowiązków obrończych, nie ma żadnego znaczenia, albowiem przedmiotem zaskarżonego rozstrzygnięcia jest wynagrodzenie dla adwokata z urzędu przyznane w minimalnej wysokości, które wchodzi przy tym w ciężar wydatków ponoszonych przez Państwo i nigdy nie obciąża wprost oskarżonego. W odniesieniu do postanowienia o przyznaniu obrońcy od Skarbu Państwa wynagrodzenia żałący się nie ma bezpośrednio interesu prawnego w jego zaskarżeniu.

Z uzasadnienia postanowienia SN z 15 grudnia 2010 r., IV KZ 72/10,
OSNWSK 2010, poz. 2531, LEX nr 844513

Oskarżony stosownie do art. 374 § 3 k.p.k. [z 1969 r.; obecnie art. 425 § 3 k.p.k. – przyp. aut.] może skarżyć rozstrzygnięcie naruszające jego prawa lub szkodzące jego interesom. Decydują zatem konkretne okoliczności sprawy, przez pryzmat których oceniać należy, czy rodzaj i skutki skazania na określonej w wyroku karę w odczuciu i przekonaniu oskarżonego szkodzą jego interesom. Jeżeli zatem, w przekonaniu oskarżonego, skazanie go na karę rodzajowo łagodniejszą w istocie rzeczy, na tle całokształtu okoliczności danej sprawy, czyni dlań tę karę bardziej dolegliwą (np. w sferze warunków i trybu jej wykonania, skutków, obostrzeń itp. dodatkowych elementów) od odpowiednio dawkowanej kary wprawdzie rodzajowo surowszej, lecz praktycznie mniej dolegliwej, to okoliczność ta daje temuż oskarżonemu legitymację procesową do wniesienia środka odwoławczego.

Z uzasadnienia postanowienia składu 7 sędziów SN z 19 listopada 1976 r., U 4/76, OSNKW 1977, nr 1–2, poz. 3, LEX nr 19214

Zaskarżona decyzja będzie naruszała prawa skarżącego tylko wtedy, gdy wprost (bezpośrednio) wywołuje niekorzystne dla niego skutki. W tej sytuacji rozstrzygnięcie dotyczące jednego z podejrzanych (oskarżonych) nie może być uznane za naruszające prawa innego.

Z uzasadnienia postanowienia SN z 12 września 1978 r., VI KRN 231/78, OSNKW 1979, nr 1–2, poz. 15, LEX nr 19488, oraz z uzasadnienia postanowienia SN z 29 maja 2003 r., I KZP 17/03, OSNKW 2003, nr 7–8, poz. 70, LEX nr 79764

Niedopuszczalne jest zaskarżenie przez oskarżonego postanowienia sądu pierwszej instancji wydanego w toku procesu o przyznaniu wynagrodzenia biegłemu, albowiem dopiero przesądzenie w orzeczeniu kończącym postępowanie o obciążeniu oskarżonego kosztami postępowania karnego aktualizuje jego interes, o którym mowa w art. 425 § 3 k.p.k. w kwestionowaniu wysokości tych kosztów. Postanowienie Sądu pierwszej instancji o przyznaniu wynagrodzenia biegłemu w jakimkolwiek stopniu nie godzi w interesy oskarżonego. Wydanie takiego postanowienia o przyznaniu wynagrodzenia biegłemu rodzi stosunek prawny wyłączenie między Skarbem Państwa i biegłym. Nie dotyczy ono w ogóle praw lub interesów oskarżonego. Wszak w takiej sytuacji, zgodnie z art. 619 § 1 k.p.k., wydatek w postaci wynagrodzenia biegłego, tak jak i należności świadków, tłumaczy, czy też obrońcy z urzędu, wykląda tymczasowo Skarb Państwa, a nie oskarżony. Takie rozstrzygnięcie nie narusza więc jego praw i nie szkodzi jego interesom (art. 425 § 3 k.p.k.). Wszak na tym etapie postępowania nie wiadomo jeszcze, kto, w jakiej części i zakresie zostanie obciążony kosztami postępowania.

Postanowienie SA w Katowicach z 16 maja 2007 r., II AKz 282/07, LEX nr 312551

Jeśli obrońca oskarżonego nie posiada interesu prawnego do złożenia wniosków o tymczasowe aresztowanie innego współoskarżonego, tym bardziej nie ma takiego interesu do zaskarżenia orzeczeń, mocą których jego wnioski pozostawiono bez rozpoznania. Jest on zatem osobą nieuprawnioną do złożenia środków odwoławczych, dlatego na zasadzie art. 430 § 1 k.p.k. należało zażalenia pozostawić bez rozpoznania.

Postanowienie SA w Katowicach z 28 listopada 2007 r., II AKz 808/07,
OSAKSO 2008, nr 1, poz. 17, s. 18, LEX nr 446685

5. KIERUNEK ZASKARŻANIA

Z § 4 komentowanego przepisu wynika, że **oskarżyciel publiczny może wnieść środek odwoławczy także na korzyść oskarżonego**. Wynika to z założenia, że oskarżyciel publiczny jako strona działa w procesie we własnym imieniu, ale nie na własną rzecz, gdyż reprezentuje interes społeczny. Dlatego też nie musi mieć *gravamen* w zaskarżeniu orzeczenia lub zarządzenia. Natomiast *a contrario* z § 4 komentowanego przepisu należy wyprowadzić wniosek, że **pozostałe strony mogą wnieść środek odwoławczy tylko w kierunku zgodnym z pełnioną funkcją procesową**, tj. ścigania lub obrony. Stąd też oskarżony i jego obrońca mogą wnieść środek odwoławczy tylko na korzyść oskarżonego, a oskarżyciel posiłkowy i oskarżyciel prywatny mogą wnieść środek odwoławczy tylko na niekorzyść oskarżonego, gdyż realizują w procesie funkcje ścigania obok lub zamiast oskarżyciela publicznego. W środku odwoławczym wnoszonym przez te strony nie jest więc wymagane wskazywanie kierunku zaskarżenia, tj. czy apelacja lub zażalenie wnoszone są na korzyść, czy na niekorzyść oskarżonego, gdyż ten kierunek wynika z podmiotowości skarżącego. Dlatego też do wymogów formalnych środka odwoławczego ustawodawca nie zaliczył obowiązku wskazania kierunku zaskarżenia. W związku z tym za swoiste *superfluum* należy uznać spotykane w praktyce wskazywanie w środku odwoławczym kierunku zaskarżenia, np. gdy obrońca w apelacji wskazuje, że zaskarża wyrok na korzyść oskarżonego, choć zgodnie z pełnioną funkcją obrony na niekorzyść oskarżonego w ogóle nie może wnieść środka odwoławczego (art. 86 § 1 k.p.k.); czy też gdy pełnomocnik oskarżyciela posiłkowego podaje w apelacji, że zaskarża wyrok na niekorzyść oskarżonego, skoro zgodnie z pełnioną funkcją tylko w takim kierunku może wnieść środek odwoławczy. Natomiast oskarżyciel publiczny, skoro – jak wynika z komentowanego przepisu –

może wnieść środek odwoławczy zarówno na niekorzyść, jak i na korzyść oskarżonego, powinien w środku odwoławczym wskazać kierunek zaskarżenia. Niewskazanie kierunku zaskarżenia nie jest jednak brakiem formalny środka odwoławczego, wymagającym wezwania wnoszącego do jego uzupełnienia w trybie i ze skutkami, o których mowa w art. 120 § 1 i 2 w zw. z art. 429 § 2 k.p.k. W środku odwoławczym pochodzącym od oskarżyciela publicznego kierunek zaskarżenia będzie możliwy zawsze do ustalenia na podstawie zarzutów i wniosków odwoławczych.

ORZECZNICTWO

Oskarżyciel posiłkowy może podejmować czynności procesowe tylko na niekorzyść oskarżonego.

Postanowienie SN z 6 maja 2008 r., II KZ 20/08,
LEX nr 393945

ART. 426. ZASKARŻANIE ORZECZEŃ WYDANYCH W POSTĘPOWANIU ODWOŁAWCZYM

Art. 426. § 1.¹ Od orzeczeń sądu odwoławczego oraz od orzeczeń wydanych przez Sąd Najwyższy nie przysługuje środek odwoławczy, chyba że ustawa stanowi inaczej.

§ 2. Od postanowienia o zastosowaniu tymczasowego aresztowania wydanego na skutek zażalenia, a także od wydanego w toku postępowania odwoławczego postanowienia o przeprowadzeniu obserwacji, zastosowaniu środka zapobiegawczego, nałożeniu kary porządkowej oraz w przedmiocie kosztów procesu, o których po raz pierwszy orzekł sąd odwoławczy, przysługuje zażalenie do innego równorzędnego składu sądu odwoławczego.

¹ Art. 426 § 1 częściowo został uznany za niezgodny z art. 78 w związku z art. 45 ust. 1 Konstytucji RP w brzmieniu nadanym przez art. 1 ustawy z dnia 20 stycznia 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 48, poz. 246), przez pkt 1 wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 lutego 2015 r. (Dz. U. poz. 290). Zgodnie z tym wyrokiem wymieniony wyżej przepis traci moc w zakresie, w jakim dotyczy zaskarżenia orzeczenia w przedmiocie kosztów procesu zasądzonych po raz pierwszy przez sąd odwoławczy.

§

PRZEPISY POWIĄZANE:

art. 425 § 1, art. 444, 459 § 1 i 2 k.p.k.

1. ZASADA DWUINSTANCYJNOŚCI POSTĘPOWANIA SĄDOWEGO

Komentowany przepis w § 1 formułuje **zasadę dwuinstancyjności postępowania sądowego**. Zasada ta oznacza, że **od orzeczenia sądu odwoławczego wydanego po rozpoznaniu środka odwoławczego nie przysługuje już dalszy środek odwoławczy do wyższej instancji**. Dlatego też nie można skutecznie zaskarżyć orzeczenia sądu odwoławczego do sądu wyższego rzędu, a w wypadku podjęcia takiej próby pismo kreujące taki środek odwoławczy pozostawiane jest w aktach sprawy bez nadania mu dalszego biegu.

Wyjątek od niezaskarżalności orzeczeń wydanych po rozpoznaniu środka odwoławczego wprowadza ustawodawca w § 2, ale tylko w jednym przypadku. Dotyczy on sytuacji, w której sąd odwoławczy – rozpoznając zażalenie prokuratora na postanowienie sądu o nieuwzględnieniu wniosku w przedmiocie zastosowania tymczasowego aresztowania – zmienia zaskarżone postanowienie i stosuje tymczasowe aresztowanie. Wówczas na postanowienie sądu odwoławczego, który po rozpoznaniu zażalenia zastosował tymczasowe aresztowanie, przysługuje nadal zażalenie do innego równorzędnego składu tego sądu.

Wprowadzenie tego uregulowania wynikało z wykonania przez ustawodawcę zalecenia zawartego w postanowieniu sygnalizacyjnym TK z 9 listopada 2009 r., S 7/09, OTK-A 2009, nr 10, poz. 154, dotyczącego przyznania podejrzanemu, wobec którego sąd odwoławczy, po rozpoznaniu zażalenia prokuratora na postanowienie sądu rejonowego o nieuwzględnieniu wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania, zastosował ten środek zapobiegawczy, prawa do zaskarżenia takiego postanowienia.

Ustawodawca wprowadził jednak w art. 426 § 2 k.p.k. szerszy zakres przedmiotowy zaskarżenia postanowień sądu odwoławczego o zastosowaniu tymczasowego aresztowania na skutek zażalenia niż wynikający z sygnalizacji Trybunału Konstytucyjnego. Zawarty w art. 426 § 2 *in principio* k.p.k. zwrot „o zastosowaniu tymczasowego aresztowania” obejmuje zarówno zastosowanie takiego środka po raz pierwszy, każ-

de kolejne jego zastosowanie, jak i przedłużenie jego stosowania. Dlatego też zaskarżalność postanowień sądu odwoławczego o zastosowaniu tymczasowego aresztowania na skutek zażalenia będzie dotyczyć następujących sytuacji procesowych:

- 1) w postępowaniu przygotowawczym, gdy sąd nie uwzględnił wniosku prokuratora o zastosowanie lub przedłużenie tymczasowego aresztowania, a zażalenie uwzględnił sąd odwoławczy;
- 2) w postępowaniu sądowym, gdy sąd pierwszej instancji uchylił tymczasowe aresztowanie albo nie uwzględnił wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania lub nie przedłużył stosowania tego środka zapobiegawczego i na to postanowienie wniesiono zażalenie, które sąd odwoławczy uwzględnił i zastosował tymczasowe aresztowanie lub przedłużył jego stosowanie.

W omawianym zakresie art. 426 § 2 k.p.k. wprowadził tzw. **instancję poziomą (zaskarżalność poziomą)**.

Natomiast dalsza część przepisu art. 426 § 2 k.p.k. wprowadziła możliwość zaskarżenia postanowień sądu odwoławczego wydawanych **w toku** postępowania odwoławczego. Chodzi tu o sytuacje, w których w związku z wniesionym środkiem odwoławczym toczy się postępowanie przed sądem drugiej instancji i w czasie jego trwania zachodzi konieczność przeprowadzenia obserwacji, zastosowania środka zapobiegawczego lub nałożenia kary porządkowej. Wówczas sąd odwoławczy niezależnie od rozpoznania środka odwoławczego stosuje jedną z tych form przymusu procesowego i na postanowienie tego sądu przysługuje zażalenie do innego równorzędnego składu sądu odwoławczego. Z przepisu tego wynika, że przedmiotem zażalenia może być tylko rozstrzygnięcie pozytywne, natomiast zażalenie nie przysługuje na rozstrzygnięcie negatywne (odmowne). Ponadto zażalenie przysługuje także na orzeczenie w przedmiocie kosztów procesu, o których po raz pierwszy orzekł sąd odwoławczy. Użyty tu zwrot „po raz pierwszy” nakazuje przyjąć, że przedmiotem zaskarżenia może być nie tylko *stricte* postanowienie, jako odrębna decyzja procesowa, o której mowa w tym przepisie, lecz także rozstrzygnięcie o kosztach procesu zawarte w wyroku sądu odwoławczego. Choć takie rozstrzygnięcie stanowi element składowy wyroku (art. 626 § 1 k.p.k.), to jednak ma samodzielny byt, skoro może być przedmiotem odrębnego zaskarżenia w formie zażalenia (art. 460 zdanie drugie k.p.k.). *De facto* ma ono formę postanowienia, które zawar-

te jest w wyroku. Ponadto zaskarżeniu podlegają także rozstrzygnięcia sądu odwoławczego o kosztach procesu wydane przed merytorycznym rozpoznaniem sprawy, np. o przyznaniu biegłemu wynagrodzenia za sporządzenie opinii, oraz postanowienia uzupełniające, jeżeli w orzeczeniu kończącym postępowanie nie zamieszczono rozstrzygnięcia o kosztach, jak również gdy zachodzi konieczność dodatkowego ustalenia ich wysokości (art. 626 § 2 k.p.k.). Natomiast zwrot „po raz pierwszy” wyłącza dopuszczalność zaskarżenia postanowienia sądu odwoławczego wydanego w przedmiocie kosztów procesu na skutek kontroli odwoławczej, np. po rozpoznaniu zażalenia na orzeczenie o kosztach procesu wydane przez sąd pierwszej instancji. Pojęcie kosztów procesu obejmuje koszty wymienione w art. 616 k.p.k.

ORZECZNICTWO

Wniesienie środka odwoławczego od orzeczeń wymienionych w art. 426 § 1 k.p.k. nie wywołuje żadnych skutków prawnych i nie obliuguje sądu do podjęcia jakichkolwiek czynności procesowych, w tym także określonych w art. 429 § 1 k.p.k. Przepis ten jest adresowany do sądu pierwszej instancji (tj. prezesa tego sądu i przewodniczącego wydziału lub upoważnionego sędziego), nie zaś do sądu odwoławczego. Po wypłynięciu odwołania od orzeczenia sądu odwoławczego wydanego na skutek odwołania – o ile orzeczenie to nie należy do postanowień wymienionych w art. 426 § 3 k.p.k. [uchylony, obecnie art. 426 § 2 k.p.k. – przyp. aut.] – wystarczające jest poprzestanie na wydaniu przez przewodniczącego wydziału sądu odwoławczego stosownego zarządzenia o charakterze administracyjno-porządkowym (np. o załączeniu pisma do akt sprawy, zwróceniu nadawcy, przesłaniu innemu właściwemu organowi itp.) i poinformowaniu nadawcy o sposobie załatwienia pisma.

**Postanowienie SN z 13 czerwca 2000 r., III KZ 61/00,
Prok. i Pr. – wkł. 2000, nr 11, poz. 8, LEX nr 43884**

Kodeks postępowania karnego nie przewiduje możliwości zaskarżenia postanowienia wydanego przez sąd w następstwie rozpoznania zażalenia na postanowienie prokuratora o umorzeniu śledztwa.

**Postanowienie SN z 8 stycznia 2007 r., WZ 53/06,
OSNwSK 2007, poz. 96, LEX nr 459685**

Użyte w art. 426 § 3 k.p.k. [uchylony, obecnie art. 426 § 2 k.p.k. – przyp. aut.] określenie „o zastosowaniu środka zapobiegawczego” dotyczy zarówno zastosowania w toku postępowania odwoławczego takiego środka po raz pierwszy,

każdego kolejnego zastosowania środka zapobiegawczego, jak i zastosowania takiego środka na dalszy okres, jeśli z uwagi na charakter środka należy określić czas jego trwania.

**Uchwała SN z 26 września 2002 r., I KZP 32/02,
OSNKW 2002, nr 11–12, poz. 97, LEX nr 54952**

Postanowieniem sądu odwoławczego „o zastosowaniu środka zapobiegawczego” jest także postanowienie o przedłużeniu stosowania aresztowania tymczasowego, dlatego postanowienie to podlega zaskarżeniu (art. 426 § 3 k.p.k. [obecnie art. 426 § 2 k.p.k. – przyp. aut.]).

**Postanowienie SA w Krakowie z 15 lutego 2001 r., II AKz 13/01,
KZS 2001, z. 2, poz. 31, Prok. i Pr. – wkł. 2001, nr 9, poz. 24, LEX nr 46917**

Użyty w art. 426 § 3 k.p.k. [uchylony, obecnie art. 426 § 2 k.p.k. – przyp. aut.] termin „zastosowanie” należy rozumieć „szeroko”, także jako określenie w postanowieniu w przedmiocie tymczasowego aresztowania okresu, do którego ma ono trwać. Sądem właściwym do rozpoznania zażalenia na postanowienie o przedłużeniu okresu tymczasowego aresztowania jest sąd odwoławczy, który przedłużył areszt tymczasowy, orzekający w innym równorzędnym składzie.

**Postanowienie SN z 15 lipca 1999 r., V KZ 40/99,
OSNKW 1999, nr 9–10, poz. 59, LEX nr 37476**

Na postanowienie sądu odwoławczego w przedmiocie sprostowania oczywistej omyłki pisarskiej (art. 105 § 1 k.p.k.), w jego własnym orzeczeniu, zażalenie nie przysługuje (art. 105 § 4 k.p.k. w zw. z art. 426 § 1 i 2 k.p.k.).

**Postanowienie SN z 29 grudnia 2010 r., WZ 58/10,
OSNKW 2011, nr 2, poz. 11, LEX nr 686690**

Kontrolę instancyjną wyroku wydanego w trybie określonym w art. 343 k.p.k., poza modyfikacją wynikającą z art. 434 § 3 k.p.k. [przepis ten został uchylony – przyp. aut.], przeprowadza się na zasadach ogólnych.

**Uchwała składu 7 sędziów SN z 25 września 2013 r., I KZP 5/13,
OSNKW 2013, nr 11, poz. 92, LEX nr 1371922**

ROZDZIAŁ II

WARUNKI SKUTECZNEGO WNIESIENIA ŚRODKA ODWOŁAWCZEGO

ART. 427. ELEMENTY ŚRODKA ODWOŁAWCZEGO.
PREKLUZJA DOWODOWA. ZAKAZ STAWIANIA ZARZUTÓW
ODWOŁAWCZYCH. OBOWIĄZKOWE PRZEPROWADZENIE
DOWODU

Art. 427. § 1. Odwołujący się powinien wskazać zaskarżone rozstrzygnięcie lub ustalenie, sformułować zarzuty stawiane rozstrzygnięciu lub ustaleniu, a także podać, czego się domaga.

§ 2. Jeżeli środek odwoławczy pochodzi od oskarżyciela publicznego, obrońcy lub pełnomocnika, powinien ponadto zawierać uzasadnienie.

§ 3. Odwołujący się może również wskazać nowe fakty lub dowody, jeżeli nie mógł powołać ich w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji.

§ 4. W postępowaniu przed sądem, które zostało wszczęte z inicjatywy strony, w środku odwoławczym nie można podnosić zarzutu nieprzeprowadzenia przez sąd określonego dowodu, jeżeli strona nie składała w tym zakresie wniosku dowodowego, zarzutu przeprowa-

dzenia dowodu pomimo braku wniosku strony w tym przedmiocie, ani też zarzutu naruszenia przepisów dotyczących aktywności sądu przy przeprowadzaniu dowodów, w tym również przeprowadzenia dowodu poza zakresem tezy dowodowej.

§ 5. Przepisu § 4 nie stosuje się, jeżeli przeprowadzenie dowodu jest obowiązkowe.

§

PRZEPISY POWIĄZANE:

art. 119 § 1 i 2, art. 425 § 2–4, art. 428 § 1, art. 447 § 1–4 k.p.k.

1. BUDOWA ŚRODKA ODWOŁAWCZEGO

Komentowany przepis określa wymogi dotyczące treści środka odwoławczego. Należy go odczytać łącznie z art. 428 § 1 k.p.k., co oznacza, że **środek odwoławczy zawsze ma formę pisemną**. Dlatego też trzeba odwołać się jeszcze do art. 119 k.p.k., który wskazuje wymogi formalne pisma procesowego. Skarżący, aby prawidłowo sporządzić środek odwoławczy, powinien spełnić wymogi określone w art. 119 § 1 i 2 k.p.k. oraz w art. 427 § 1 i 2 k.p.k. Na podstawie tych przepisów środek odwoławczy powinien zawierać następujące elementy:

1. **Oznaczenie sądu, do którego jest skierowany** (art. 119 § 1 pkt 1 k.p.k.). Zgodnie z art. 428 § 1 k.p.k. środek odwoławczy **wnosi się do sądu, który wydał zaskarżone orzeczenie**. Trzeba jednak jeszcze uwzględnić treść art. 425 § 1 i art. 426 § 1 k.p.k., że **od orzeczeń wydanych w pierwszej instancji środek odwoławczy przysługuje do sądu odwoławczego**. W wypadku wnoszenia apelacji sądem odwoławczym – zgodnie z zasadą dwuinstancyjności postępowania sądowego – jest sąd wyższego rzędu nad sądem, który wydał zaskarżony wyrok. W strukturze sądów powszechnych, wynikającej z ustawy z 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (tekst jedn.: Dz.U. z 2015 r. poz. 133 ze zm.), sądem wyższego rzędu, gdy w pierwszej instancji orzekał sąd rejonowy, jest sąd okręgowy, a gdy orzeczenie wydał sąd okręgowy – sąd apelacyjny (art. 25 § 3 i art. 26 k.p.k.). W przypadku wnoszenia zażalenia sądem odwoławczym jest także sąd wyższego rzędu, ale też w przypadkach wskazanych w ustawie ten sam sąd w innym składzie (tzw. instancyjność pozioma), np. art. 254 § 3 k.p.k. Środek odwoławczy składa się w są-

dzie, który wydał zaskarżone rozstrzygnięcie (art. 428 § 1 k.p.k.). Na poziomie tego sądu odbywa się bowiem wstępna kontrola skuteczności wniesienia tego środka co do dopuszczalności, terminowości i legitymacji do zaskarżenia (art. 429 § 1 k.p.k.). Dopiero po pozytywnym sprawdzeniu tych warunków środek odwoławczy przekazywany jest sądowi odwoławczemu (art. 448 § 1 *in fine* k.p.k.). Dlatego też wynikający z art. 119 § 1 pkt 1 k.p.k. wymóg oznaczenia sądu, do którego jest kierowany środek odwoławczy, zostanie spełniony przez wskazaniem jako adresata sądu odwoławczego, ale za pośrednictwem sądu pierwszej instancji.

2. **Oznaczenie sprawy, której dotyczy** (art. 119 § 1 pkt 1 k.p.k.). Wymóg ten oznacza konieczność wskazania sprawy w znaczeniu procesowym, a więc przedmiotu procesu, którym jest kwestia odpowiedzialności karnej oskarżonego za zarzucane mu przestępstwo. Identyfikacja sprawy następuje więc przez **wskazanie imienia i nazwiska oskarżonego oraz zarzucanego mu czynu**. Można też dodatkowo podać oznaczenie w ewidencji ksiąg biurowych sekretariatu sądu, czyli tzw. sygnaturę akt.
3. **Oznaczenie oraz adres wnoszącego pismo** (art. 119 § 1 pkt 2 k.p.k.). Należy wskazać dane strony skarżącej, a gdy apelację wnosi przedstawiciel procesowy strony, tj. obrońca lub pełnomocnik, trzeba podać jego dane oraz dane strony, którą reprezentuje. Skarżącym jest bowiem strona, w której imieniu środek odwoławczy sporządza i wnosi obrońca lub pełnomocnik.
4. **Treść wniosku lub oświadczenia** (art. 119 § 1 pkt 3 k.p.k.). Odnosnie do środka odwoławczego z tego przepisu należy spełnić wymóg dotyczący podania treści oświadczenia. Chodzi tu o wskazanie nazwy środka odwoławczego w postaci zażalenia lub apelacji. Natomiast podanie „w miarę potrzeby uzasadnienia” należy odnieść do art. 427 § 1 i 2 k.p.k. Z przepisu tego wynika, że obowiązek sporządzenia uzasadnienia środka odwoławczego spoczywa na oskarżycielu publicznym, obrońcy i pełnomocniku. Pozostałe strony mogą sporządzić uzasadnienie, ale nie muszą.
5. **Wskazanie zaskarżonego rozstrzygnięcia** (art. 427 § 1 k.p.k.). Termin „rozstrzygnięcie” występuje w tym przepisie w dwóch znaczeniach. Pierwsze znaczenie to rodzaj rozstrzygnięcia, tj. wyrok, postanowienie albo zarządzenie. Nazwę tego rozstrzygnięcia trzeba podać w środku odwoławczym. Jednak nie chodzi tu tylko ogólnie o roz-

strzygnięcie, ale o rozstrzygnięcie w danej sprawie. Dlatego też konieczna jest jego identyfikacja, co wymaga podania nazwy organu, który je wydał, i daty wydania. Jednakże orzeczenie, a także zarządzenie, zgodnie z art. 425 § 2 zdanie pierwsze k.p.k., można zaskarżyć w całości lub w części. Z tego względu drugie znaczenie terminu „rozstrzygnięcie” odnosi się do zakresu zaskarżenia. W wypadku zaskarżenia wyroku trzeba odwołać się do art. 447 § 1–3 k.p.k., z którego wynika, że w sytuacji zaskarżenia wyroku co do winy zakresem zaskarżenia objęta zostaje z mocy ustawy całość wyroku, czyli wszystkie zawarte w nim rozstrzygnięcia, natomiast gdy skarżący nie kwestionuje winy, tylko inne rozstrzygnięcia, to zawsze zaskarża wyrok w części. Wówczas jednak, zgodnie z art. 447 § 2 i 3 w zw. z art. 425 § 2 zdanie pierwsze k.p.k., powinien wskazać w środku odwoławczym, w jakiej części skarży wyrok. Można go zaskarżyć tylko co do kary, co do środka karnego lub innych rozstrzygnięć, np. środków kompensacyjnych, zaliczenia tymczasowego aresztowania na poczet kary. Jednakże w wypadku zaskarżenia wyroku co do kary albo co do środka karnego działają domniemania określone w art. 447 § 2 i 3 k.p.k. W wypadku postanowienia zaskarżenie „w całości” dotyczyć będzie wszystkich rozstrzygnięć w nim zawartych, natomiast „w części” – tylko niektórych z nich, np. w postanowieniu o przedłużeniu tymczasowego aresztowania można zaskarżyć tylko okres, na który areszt tymczasowy został przedłużony, nie można zaś kwestionować zasadności jego stosowania. Wówczas zaskarżenie postanowienia nastąpi w części dotyczącej okresu przedłużenia tymczasowego aresztowania.

W sprawach prostych – z jednym oskarżonym i jednym zarzucanym czynem – „całość rozstrzygnięcia” obejmuje wszystkie składniki (poszczególne rozstrzygnięcia) zawarte w wyroku.

W sprawach złożonych – tzn. takich, w których występuje więcej oskarżonych niż jeden lub więcej jest zarzucanych czynów niż jeden – zaskarżenie wyroku może nastąpić co do wszystkich oskarżonych i co do wszystkich zarzucanych czynów lub co do niektórych oskarżonych i niektórych z zarzucanych czynów. W tym ostatnim wypadku, choć w stosunku do całego wyroku zaskarżona zostaje tylko jego część w zakresie podmiotowym lub przedmiotowym, zaskarżenie można jednak traktować jako dotyczące całości wyroku, jeżeli obejmuje wszystkie rozstrzyg-

nięcia w stosunku do określonego oskarżonego lub wszystkie rozstrzygnięcia co do określonego, przypisanego oskarżonemu czynu i w stosunku do takiego rozstrzygnięcia można mówić o całości lub części wyroku. W takiej sytuacji podanie w środku odwoławczym zakresu zaskarżenia będzie wymagało wskazania dwóch zakresów zaskarżenia, tj. części podmiotowej lub przedmiotowej wyroku, która podlega zaskarżeniu, a więc którego z oskarżonych lub którego z czynów zarzucanych lub przypisanych dotyczy apelacja, a następnie określenia zakresu zaskarżenia co do poszczególnych zaskarżonych czynów, tzn. czy zaskarżenie dotyczy wszystkich (całości) rozstrzygnięć związanych z danym czynem, czy tylko niektórych z nich (zaskarżenie w określonej części, np. tylko co do kary).

Np.

Przykładowo gdy w sprawie występuje dwóch oskarżonych, w apelacji należy wskazać, czy jest ona wnoszona w stosunku do jednego czy obu oskarżonych (**zakres podmiotowy zaskarżenia**), a następnie określić, czy zarzucany lub przypisany oskarżonemu czyn zostaje zaskarżony w całości, czy w części (**zakres przedmiotowy zaskarżenia**). Natomiast w sprawie złożonej przedmiotowo (więcej niż jeden czyn) w apelacji należy najpierw wskazać zakres zaskarżenia w stosunku do zarzucanych lub przypisanych czynów, a więc czy zaskarżeniu podlegają rozstrzygnięcia co do wszystkich czynów, czy też co do niektórych z nich, a następnie określić zakres zaskarżenia co do poszczególnych zaskarżonych czynów. Przykładowo, zaskarżenie wyroku w stosunku do czynów opisanych w pkt I i III wyroku (bez zaskarżenia czynu z pkt II), a następnie wskazanie zakresu zaskarżenia co do tych czynów, np. zaskarżenie wyroku co do tych czynów w całości albo co do czynu I w całości, a co do czynu III w części dotyczącej orzeczenia o środku karnym.

Jednakże wskazany przez skarżącego w środku odwoławczym zakres zaskarżenia podlega rozszerzeniu z woli ustawodawcy przez niewzruszalne domniemanie prawne dotyczące wyłącznie apelacji. Pierwsze domniemanie oznacza, że apelację co do winy uważa się za zwróconą przeciwko całości wyroku (art. 447 § 1 k.p.k.). Drugie domniemanie powoduje, że apelację co do kary uważa się za zwróconą przeciwko całości rozstrzygnięcia o karze i środkach karnych (art. 447 § 2 k.p.k.). Trzecie domniemanie sprawia, że apelację co do środka karnego uważa się za zwróconą przeciwko całości rozstrzygnięcia o środkach karnych (art. 447 § 3 zdanie pierwsze k.p.k.).

Zob. → komentarz do tych przepisów.

Z art. 427 § 1 k.p.k. wynika, że przedmiotem zaskarżenia może być tylko rozstrzygnięcie zawarte w orzeczeniu lub zarządzeniu, a nie jego brak, bo nie można zaskarżyć czegoś, co nie istnieje. Jednak od tej zasady ustawa wprowadza wyjątek w art. 447 § 3 zdanie drugie k.p.k. Zaskarżyć można również brak rozstrzygnięcia w przedmiocie środka karnego. Oznacza to, że w wypadku nieorzeczenia środka karnego zaskarżenie dotyczy części wyroku w zakresie brakującego rozstrzygnięcia. Wówczas skarżący wskazuje, że zaskarża wyrok w części dotyczącej nieorzeczenia środka karnego w określonej postaci. Podobnie, choć ustawa wprost tej kwestii nie reguluje, należałoby dopuścić możliwość zaskarżenia braku innych rozstrzygnięć, np. co do nieorzeczenia środka kompensacyjnego w postaci obowiązku naprawienia szkody (art. 46 § 1 k.k.). Natomiast w przypadku, gdy sąd pierwszej instancji w ogóle nie orzekł o jednym z zarzucanych czynów lub nie orzekł co do jednego z oskarżonych (brak rozstrzygnięcia w płaszczyźnie wertykalnej), to w odniesieniu do tej części wyroku nie jest możliwe rozpoznanie apelacji co do brakującego rozstrzygnięcia z powodu braku substratu zaskarżenia. Oznacza to, że w tym zakresie wyrok nie podlega zaskarżeniu apelacją. W takiej sytuacji sąd pierwszej instancji powinien rozpoznać sprawę w pominiętym zakresie od początku i wydać odrębny wyrok;

6. Sformułowanie zarzutów stawianych rozstrzygnięciu (art. 427 § 1 k.p.k.). Zarzut odwoławczy to twierdzenie skarżącego o zaistniałym uchybieniu. Ustawodawca w art. 438 k.p.k. określił zbiorczo rodzaje tych uchybień, które mogą odnosić się do prawa materialnego, prawa procesowego, ustaleń faktycznych czy rażącej niewspółmierności kary, środka karnego, nawiązki lub niesłusznego zastosowania albo niezastosowania środka zabezpieczającego, przepadku lub innego środka. Dlatego też przy formułowaniu zarzutu odwoławczego skarżący może wskazać jego podstawę, powołując się na art. 438 k.p.k., i w ten sposób określić rodzaj zarzucanego uchybienia, choć nie ma wymogu powoływania przepisów prawa procesowego jako podstawy zaskarżenia. Ponadto w środku odwoławczym należy podać, na czym konkretnie polegało w danej sprawie uchybienie sądu pierwszej instancji. W wypadku zaistnienia uchybienia w postaci tzw. bezwzględnej podstawy odwoławczej z art. 439 § 1 k.p.k. wystarczy wskazać, o jakie uchybienie chodzi.

7. **Wniosek odwoławczy, czyli podanie, czego domaga się skarżący** (art. 427 § 1 k.p.k.). Wniosek powinien zostać dostosowany do treści zarzutów, gdyż Kodeks postępowania karnego ogranicza merytoryczne orzekanie sądu odwoławczego regułami *ne peius*. Skarżący z uwagi na te reguły nie może więc domagać się we wniosku odwoławczym skazania oskarżonego, który w pierwszej instancji został uniewinniony (art. 454 § 1 k.p.k.), czy żądać zaostrożenia kary przez wymierzenie kary dożywotniego pozbawienia wolności (art. 454 § 3 k.p.k.). Skarżący może złożyć wniosek odwoławczy również o charakterze alternatywnym, a także po wniesieniu środka odwoławczego go zmodyfikować, gdyż sąd odwoławczy wnioskiem odwoławczym nie jest związany.
8. **Uzasadnienie środka odwoławczego** (art. 427 § 2 k.p.k.). Jest to odrębna część środka odwoławczego o charakterze motywacyjnym, w której skarżący powinien przekonać sąd odwoławczy do swoich racji, czyli zasadności zaskarżenia orzeczenia.
9. **Data i podpis sporządzającego środek odwoławczy** (art. 119 § 1 pkt 4 k.p.k.). Kodeks postępowania karnego nie wymaga od skarżącego zachowania określonej konstrukcji środka odwoławczego, odnoszącej się do budowy tego rodzaju pisma procesowego. Ważna jest bowiem treść środka odwoławczego, a nie jego szata graficzna czy rozmieszczenie poszczególnych części składowych. Przegląd konstrukcji środka odwoławczego ułatwia jedynie jego odczytanie, natomiast nie warunkuje jego skuteczności.

2. WSKAZANIE NA NOWE FAKTY LUB DOWODY, JEŻELI ODWOŁUJĄCY SIĘ NIE MÓGŁ POWOŁAĆ ICH W POSTĘPOWANIU PRZED SĄDEM PIERWSZEJ INSTANCJI

W § 3 art. 427 wskazano na uprawnienie skarżącego do wskazania w środku odwoławczym na nowe fakty lub dowody, jednak pod warunkiem, że nie mógł on tego uczynić przed sądem pierwszej instancji. Przepis ten wprowadza prekluzję dowodową. Przez określenie „nowe fakty” należy rozumieć nowe okoliczności faktyczne, które wynikają ze znanych środków dowodowych. Na te fakty skarżący zwraca uwagę organowi odwoławczemu pod kątem zasadności kontrolowanego rozstrzygnięcia. Jednak ich ustalenie wymaga ponownego przeprowadze-

nia dowodu. Natomiast „nowe dowody” to nowe źródła dowodowe lub środki dowodowe, na podstawie których można dokonać ustaleń faktycznych. Nowe dowody prowadzą do ustalenia nowych faktów. Przepis art. 427 § 3 k.p.k. odczytany *a contrario* wskazuje na niedopuszczalność przeprowadzenia dowodu, który skarżący „mógł powołać” przed sądem pierwszej instancji. Przepis ten nie odwołuje się jednak do wiedzy o fakcie lub dowodzie (nie mówi o nieznanach dowodach), ale o możliwości jego zgłoszenia. Wobec tego prekluzją dowodową objęte zostaną przypadki, gdy odwołujący się wiedzę o dowodzie posiadał, lecz jej nie wykorzystał do zgłoszenia dowodu (np. z uwagi na taktykę obrończą), albo gdy takiej wiedzy nie posiadał, choć informacja o dowodzie była dostępna, tylko że z niej nie skorzystał, np. w aktach znajdowała się notatka urzędowa zawierająca informację o dowodzie, która nie została wykorzystana. Ocena „możliwości” powołania nowych faktów lub dowodów następuje z perspektywy obiektywnej, nie zaś subiektywnej.

Skarżący może w środku odwoławczym powołać nowe fakty lub dowody, jeżeli dowiedział się o nich po wydaniu wyroku w pierwszej instancji, co oznacza, że wcześniej nie mógł ich powołać (przeszkoda faktyczna), albo gdy wiedział o dowodzie, ale zachodziła przeszkoda prawna do jego powołania (np. względne zakazy dowodowe), która po wydaniu wyroku ustała.

Może budzić wątpliwości, czy art. 427 § 3 k.p.k. dotyczy także braku możliwości sprecyzowania wniosku dowodowego w zakresie umożliwiającym przeprowadzenie dowodu przed sądem, np. znane są stronie personalia świadka, ale nie jest ona w stanie podać jego adresu. Wykładnia systemowa art. 427 § 3 k.p.k. przez odwołanie się do treści art. 169 § 1 k.p.k. wskazuje, że możliwość powołania dowodu należy odnieść do skonkretyzowania źródła lub środka dowodowego w ramach warunków formalnych wniosku dowodowego bez konieczności jego dalszego dookreślenia, jeżeli strona nie jest w stanie tego uczynić. Dlatego też np. podanie danych personalnych świadka jest wystarczające do zgłoszenia wniosku dowodowego, nawet jeżeli strona nie zna jego adresu. Rzeczą organu procesowego jest bowiem ustalenie miejsca pobytu, jeżeli jest to możliwe, np. w trybie art. 15 k.p.k. W takim przypadku niezgłoszenie dowodu spowoduje zaistnienie prekluzji dowodowej. Złożenie w warunkach art. 427 § 3 k.p.k. wniosku dowodowego nakłada na odwołującego się obowiązek wykazania, że nowego faktu lub dowodu nie mógł on po-

wołać przed sądem pierwszej instancji. Chodzi tu o uprawdopodobnienie tej okoliczności w drodze tzw. dowodów swobodnych. Konsekwencją niewykazania okoliczności, o której mowa w art. 427 § 3 k.p.k., jest niedopuszczalność przeprowadzenia dowodu. W konsekwencji wniosek dowodowy podlega oddaleniu (art. 170 § 1 pkt 1 k.p.k.). Artykuł 427 § 3 k.p.k. pozwala na powoływanie się na nowe fakty lub dowody przez odwołującego się nie tylko w środku odwoławczym, lecz także we wniosku dowodowym złożonym po jego wniesieniu.

W przypadku dopuszczalności powołania się w apelacji na nowe fakty lub dowody skarżący powinien zgłosić wniosek dowodowy o ponowne przeprowadzenie dowodu w celu ustalenia nowego faktu lub wniosek dowodowy o dopuszczenie nowego dowodu. Oznacza to konieczność powiązania wniosku dowodowego z zarzutem odwoławczym, gdyż co do zasady sąd odwoławczy przeprowadza dowody w granicach zarzutów (art. 433 § 1 k.p.k.). W tym układzie procesowym spośród podstaw formułowania zarzutów odwoławczych określonych w art. 438 k.p.k. w grę wchodzi tylko zarzut błędu w ustaleniach faktycznych rozumiany w odpowiedni sposób. Nie chodzi tu bowiem o rzeczywisty błąd, który popełnił sąd pierwszej instancji, gdyż na podstawie przeprowadzonych dowodów ustalenia faktyczne są prawidłowe, ale o zakładany błąd, skoro nowy fakt może zostać dopiero ustalony (albo też nie) po dopuszczeniu i przeprowadzeniu zgłoszonego dowodu.

W art. 427 § 3 k.p.k. określono prekluzję dowodową tylko w stosunku do „odwołującego się”. Przepis ten nie ma więc zastosowania do strony nieskarżącej. Dopuszczalne jest zatem składanie przez tę stronę wniosku o przeprowadzenie dowodu, który mogła ona powołać przed sądem pierwszej instancji. Chodzi bowiem o to, aby strona nieskarżąca mogła przeprowadzić kontradwody w związku z aktywnością dowodową skarżącego. Nie można w takiej sytuacji od niej wymagać, aby wcześniej dowodu tego „nie mogła powołać”.

3. ZAKAZ STAWIANIA ZARZUTÓW ODWOŁAWCZYCH O CHARAKTERZE DOWODOWYM

W art. 427 § 4 k.p.k. zawarty jest zakaz stawiania w środku odwoławczym zarzutów o charakterze dowodowym. Zakaz ten ma charakter względny, gdyż w art. 427 § 5 k.p.k. przewiduje się od niego wyjątek.

Z art. 427 § 4 k.p.k. wynika, że ma on zastosowanie w postępowaniu sądowym wszczętym z inicjatywy strony. Wobec tego nie obowiązuje we wszczętym z urzędu postępowaniu przed sądem ani w postępowaniu przygotowawczym (art. 167 § 2 k.p.k.). Nie ma też zastosowania w postępowaniu o wydanie wyroku łącznego z uwagi na odrębne uregulowanie zasad przeprowadzania dowodów w art. 574 zdanie drugie k.p.k. Wprowadzenie tych zakazów ma na celu – z jednej strony – zwiększenie aktywności stron w postępowaniu rozpoznawczym oraz zapobieżenie stawianiu zarzutów odwoławczych braku aktywności dowodowej poprzez twierdzenie, że był to właśnie wyjątkowy wypadek, uzasadniony szczególnymi okolicznościami, co powinno spowodować aktywność dowodową sądu pierwszej instancji pomimo bierności strony (art. 167 § 1 zdanie drugie i trzecie k.p.k.), a z drugiej strony – chroni przed zarzutem, że dążąc do realizacji prawdy materialnej, sąd podjął inicjatywę dowodową i przeprowadził dowód z urzędu lub włączył się w przeprowadzanie dowodu przez stronę. Przepis art. 427 § 4 k.p.k. ustanawia zasadę, że ocena przesłanki z art. 167 § 1 zdanie drugie i trzecie k.p.k. w postaci „wyjątkowego wypadku, uzasadnionego szczególnymi okolicznościami”, stanowiącej podstawę pasywności lub aktywności sądu pierwszej instancji w sferze dowodowej, nie podlega kontroli w trybie zwykłych środków zaskarżenia.

Konsekwencją naruszenia zakazów uregulowanych w art. 427 § 4 k.p.k. i postawienia zarzutu pasywności lub nadmiernej aktywności dowodowej sądu jest niedopuszczalność środka odwoławczego z mocy ustawy (art. 429 § 1 k.p.k.). Natomiast sformułowanie niedopuszczalnego zarzutu oprócz innych, dopuszczalnych, powinno spowodować jego pominięcie i rozpoznanie środka odwoławczego tylko w części.

W art. 427 § 4 k.p.k. określono kilka zakazów stawiania zarzutów odwoławczych o charakterze dowodowym.

Pierwszy zakaz dotyczy nieprzeprowadzenia przez sąd określonego dowodu, jeżeli strona nie składała w tym zakresie wniosku dowodowego. Chodzi tu o niedopuszczalność zarzutu braku inicjatywy dowodowej sądu. W tym zakresie art. 427 § 4 k.p.k. wyłącza możliwość postawienia sądowi zarzutu odwoławczego, że nie dopuścił z urzędu dowodu.

Drugi zakaz zabrania stawiania zarzutu przeprowadzenia dowodu pomimo braku wniosku strony w tym przedmiocie. Chodzi tu zarzut do-

puszczenia dowodu z urzędu, gdy sąd uznał, że zachodzi wyjątkowy wypadek, uzasadniony szczególnymi okolicznościami (art. 167 § 1 zdanie trzecie k.p.k.). W takim przypadku strona nie może skutecznie kwestionować zastosowania tego przepisu i zarzucić, że sąd nie powinien wykazywać inicjatywy dowodowej.

Trzeci zakaz odnosi się do przepisów regulujących zasady włączania się sądu w przeprowadzanie dowodów dopuszczonych na wniosek strony. Aktywność sądu jest reglamentowana w wypadku czynności przesłuchania osoby w zakresie dotyczącym zadawania pytań (art. 171 § 2 k.p.k.) oraz ujawniania protokołów poprzednich przesłuchań (art. 389 § 3 i 4 oraz art. 391 § 1b i 1c k.p.k.). W tych przypadkach sąd może włączyć się w przeprowadzanie dowodu przez stronę tylko w wyjątkowych sytuacjach, uzasadnionych szczególnymi okolicznościami. W kontekście użytego w art. 427 § 4 k.p.k. zwrotu „naruszenia przepisów dotyczących aktywności sądu” zakaz ten obejmuje zarówno zaniechanie, jak i działanie sądu. W związku z tym niedopuszczalny jest zarzut niewłączenia się, jak i zarzut włączenia się sądu w przeprowadzanie dowodu przez stronę, np. niezadanie pytania czy nieodczytanie protokołu.

Czwarty zakaz dotyczy przeprowadzenia przez sąd dowodu dopuszczonego na wniosek strony poza granicami tezy dowodowej, co dopuszczalne jest *a maiori ad minus* na podstawie art. 167 § 1 zdanie trzecie k.p.k.

Zakresem działania art. 427 § 4 k.p.k. nie są objęte uchybienia sądu odnoszące się do przepisów regulujących przebieg postępowania dowodowego. Chodzi tu głównie o dopuszczalność i prawidłowość przeprowadzenia dowodu. Strona może więc postawić zarzut nierozpoznanie wniosku dowodowego (zarzut naruszenia art. 167 § 1 zdanie pierwsze k.p.k.), zarzut dopuszczenia i przeprowadzenia dowodu pomimo zakazów dowodowych (np. zarzut naruszenia art. 168a k.p.k.), zarzut niezasadnego oddalenia wniosku dowodowego (zarzut naruszenia art. 170 § 1 k.p.k.), zarzut co do sposobu przeprowadzenia dowodu (zarzut naruszenia przez sąd porządku zadawania pytań osobie przesłuchiwanej – art. 370 § 1 k.p.k., lub uchylenia pytania – art. 370 § 4 k.p.k., albo odstąpienia od bezpośredniego przesłuchania świadka – art. 391 § 1a i art. 392 § 1 k.p.k.).

4. OBOWIĄZKOWE PRZEPROWADZENIE DOWODU

Przepis art. 427 § 5 k.p.k. wprowadza wyjątek od zakazu stawiania zarzutów odwoławczych o charakterze dowodowym (art. 427 § 4 k.p.k.). Dopuszczalne jest bowiem postawienie zarzutu odwoławczego, gdy przeprowadzenie dowodu przez sąd z urzędu było obowiązkowe. Jednak przepis ten nie wymienia takich przypadków. Wobec tego konieczne jest ich ustalenie na podstawie analizy poszczególnych przepisów regulujących przeprowadzanie dowodów. Ma to bowiem zasadnicze znaczenie dla stron poprzez wskazanie możliwości postawienia zarzutu odwoławczego o charakterze dowodowym. W przypadku nieprzeprowadzenia dowodu o charakterze obowiązkowym dopuszczalny jest zarzut odwoławczy naruszenia przepisu, z którego ten obowiązek wynikał.

Do dowodów obowiązkowych należą takie, których przeprowadzenie zostało nakazane przez ustawodawcę, gdyż przepis nie zawiera jakichkolwiek przesłanek ocennych. Do takich zaliczyć trzeba dowody określone w przepisach art. 213 § 1–2a, art. 214 § 2 i art. 394 § 1a k.p.k., a także przeprowadzenie dowodu w sytuacji opisanej w art. 167 § 1 zdanie drugie *in principio* i art. 442 § 3 k.p.k. Problematyczna pozostaje kwestia dopuszczenia dowodu z opinii biegłego na podstawie art. 193 § 1 k.p.k. Przepis ten zawiera bowiem przesłanki ocenne, gdyż chodzi o stwierdzenie okoliczności wymagających „wiadomości specjalnych”. W pewnych jednak układach procesowych ustawodawca zobowiązuje wprost do przeprowadzenia dowodu z opinii biegłego. Chodzi tu o przesłuchanie świadka małoletniego w warunkach art. 185a i 185b k.p.k. z udziałem biegłego psychologa (art. 185a § 2 i art. 185b § 1 k.p.k.). Ponadto gdy do znamion strony przedmiotowej czynu zabronionego należy stan zdrowia psychicznego osoby pokrzywdzonej (np. upośledzenie umysłowe lub choroba psychiczna – art. 198 k.k.), przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego psychiatry staje się obowiązkowe z punktu widzenia kwalifikacji prawnej czynu. Przy interpretacji art. 427 § 5 k.p.k. akcent należy położyć na zwrot „przeprowadzenie” dowodu, co oznacza, że chodzi tu nie o charakter dowodu, tylko o czynność dowodową. Ponadto wykładnia systemowa tego przepisu wskazuje, że przepis ten adresowany jest do skarżącego, a nie do sądu. Z tego też względu „obowiązkowość” ma charakter ocenny, gdyż chodzi o wykazanie w środku odwoławczym konieczności przeprowadzenia dowodu *in concreto* pod kątem spełnienia przesłanek, od których to zależy. Inną natomiast rzeczą jest to, czy taki

zarzut okaże się zasadny. W wypadku dowodu z opinii biegłego zależy to od wykazania, że ustalenia faktyczne poczynione przez sąd pierwszej instancji, a mające istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy, wymagały wiadomości specjalnych, co zobowiązywało sąd do dopuszczenia tego dowodu z urzędu. Chodzi tu przykładowo o dowód z opinii biegłych lekarzy psychiatrów. W przypadku nieprzeprowadzenia przez sąd z urzędu tego dowodu, pomimo zaistnienia ku temu podstaw określonych w art. 79 § 1 pkt 3 i 4 w zw. z art. 202 k.p.k., gdy oskarżony nie miał obrońcy, obowiązek przeprowadzenia tego dowodu wynika pośrednio z charakteru uchybienia stanowiącego bezwzględną przyczynę odwoławczą z art. 439 § 1 pkt 10 *in principio* k.p.k. Ponadto obowiązkowe będzie przesłuchanie świadka z udziałem biegłego lekarza lub biegłego psychologa w warunkach art. 192 § 2 k.p.k. W wypadku dopuszczenia dowodu z opinii biegłego (biegłych) za obowiązkowe należałoby również uznać przeprowadzenie dowodu z uzupełniającej opinii tego samego biegłego lub z opinii innego biegłego, gdy wydana opinia jest niepełna lub niejasna albo gdy zachodzi sprzeczność w samej opinii lub między różnymi opiniami w tej samej sprawie (art. 201 k.p.k.).

ORZECZNICTWO

Chociaż jest pożądane, aby środek odwoławczy był konstruowany w sposób przejrzysty, a więc grupował w tzw. *petitum* wszystkie zarzuty stawiane skarżonemu orzeczeniu, to granice rozpoznania sprawy w postępowaniu odwoławczym wyznacza treść całego środka odwoławczego.

Wyrok SN z 5 stycznia 2011 r., V KK 64/10,
OSNKW 2011, nr 2, poz. 14, LEX nr 729785

Oczywiście wskazane jest, by zarzuty apelacji sformułowane zostały już w *petitum* tej skargi, a nie w jej uzasadnieniu. Nie oznacza to jednak, że zarzuty podniesione w uzasadnieniu apelacji nie podlegają rozpoznaniu oraz że nie ma do nich zastosowania przepis art. 457 § 3 k.p.k.

Wyrok SN z 6 lutego 2007 r., III KK 316/06,
OSNwSK 2007, poz. 378, LEX nr 231947

Zgodnie z zasadą racjonalnego nieformalizmu, niewłaściwe oznaczenie czynności procesowej, a zwłaszcza środka zaskarżenia, nie pozbawia tej czynności znaczenia prawnego, a sąd winien wówczas dążyć do oceny znaczenia tej czynności według treści złożonego oświadczenia, chociażby przez wezwanie jej au-

tora do uzupełnienia braków formalnych w trybie i ze skutkami, o jakich mowa w przepisie art. 120 k.p.k. W sytuacji gdy dopuszczalne jest wniesienie środka odwoławczego przez samą stronę, a wskazanie kwestionowanego w nim rozstrzygnięcia lub ustalenia, a także przedstawione żądanie nie budzą wątpliwości, nie ma potrzeby wzywania jej do uzupełnienia braków środka odwoławczego, stosownie do wymagań, o jakich mowa w przepisie art. 427 § 1 k.p.k.

**Postanowienie SA w Katowicach z 13 sierpnia 2008 r., II AKzw 985/08,
KZS 2008, nr 9, poz. 74, LEX nr 447129**

Fakt, że tzw. podmiot fachowy wadliwie nazwał zarzut apelacji, nie zwalnia sądu odwoławczego od merytorycznego odniesienia się do tego uchybienia, które stanowi istotę środka odwoławczego.

**Wyrok SA w Lublinie z 23 maja 2006 r., II AKa 121/06,
Prok. i Pr. – wkł. 2007, nr 3, poz. 30, LEX nr 229449**

Skarżący zawarł w jednym środku odwoławczym zarówno zarzut obrazy prawa materialnego, jak i zarzut błędu w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia i mających wpływ na jego treść. Taka redakcja tego środka jest oczywiście wadliwa, bo dotknięta wewnętrzną sprzecznością. Istnieje jednak możliwość jej rozwiązania. W takim przypadku sąd odwoławczy zobowiązany jest rozważyć w pierwszej kolejności zarzuty dotyczące błędnych ustaleń faktycznych i dopiero w wypadku uznania ich za bezskuteczne, może przejść do rozpoznania zarzutu obrazy prawa materialnego.

**Wyrok SN z 18 maja 2006 r., WA 9/06,
OSNwSK 2006, poz. 1062, LEX nr 294357**

Apelacja została wadliwie zrehabilitowana. Skoro bowiem na wstępie skargi zadeklarowano, że dotyczy ona orzeczenia o karze i powołano się na podstawę odwoławczą z art. 438 pkt 4 k.p.k., postąpienie to należy oceniać jako aprobatę skarżącego co do pozostałego zakresu wyroku, a to ustaleń faktycznych, kwalifikacji prawnej i dalszych jego części możliwych do zaskarżenia. Jednakże apelacja podważa ustalenia faktyczne zaskarżonego wyroku, bo powołuje się na motyw działania oskarżonego, rzekomo przyjęty przez sąd okręgowy, w rzeczywistości przez sąd odrzucony i zarzuca, że materiał dowodowy budzi poważne wątpliwości, wreszcie gdy kwestionuje skazanie oskarżonego z art. 190 § 1 k.k.

**Wyrok SA w Krakowie z 15 marca 2005 r., II AKa 42/05,
Prok. i Pr. – wkł. 2005, nr 12, poz. 24, LEX nr 150459**

Jeżeli nawet podmiot fachowy nieprawidłowo „zakwalifikuje” konkretne uchybienie, o możliwości orzeczenia na niekorzyść oskarżonego decydować będzie

to, czy podniesione uchybienie w istocie nastąpiło, nie zaś to, czy nadto zostało ono prawidłowo „nazwane”.

**Postanowienie SN z 15 października 2003 r., III KK 360/02,
OSNwSK 2003, poz. 2141, LEX nr 152057**

Sąd odwoławczy może dokonać zmiany redakcji zarzutów zawartych w środku odwoławczym, ale uczynić to może tylko i wyłącznie w zakresie niezmieniającym ich istoty, gdyż z tym wiąże się granice postępowania odwoławczego.

**Wyrok SN z 5 września 2002 r., IV KK 256/02,
Prok. i Pr. – wkł. 2003, nr 3, poz. 18, LEX nr 56075**

Rozległość zarzutów i konkluzji apelacji nie zawsze jest skutecznym środkiem służącym do zwalczania trafności orzeczenia.

**Wyrok SA w Łodzi z 26 lutego 2002 r., II AKa 18/02,
Prok. i Pr. – wkł. 2004, nr 4, poz. 21, LEX nr 103073**

Modyfikowanie wniosku przez skarżącego, będącego koniecznym elementem środka odwoławczego, ale niewchodzącym w zakres granic środka odwoławczego, nie jest ograniczone żadnym terminem procesowym; tak więc już po upływie terminu do złożenia środka odwoławczego skarżący może zmieniać swój wniosek, odmiennie oceniając wpływ podniesionego zarzutu na treść rozstrzygnięcia bądź też dostrzegając istnienie takich okoliczności, które winny skutkować orzekaniem poza granicami środka odwoławczego (art. 439 § 1 i 2, art. 440, 455 k.p.k.).

**Wyrok SA w Lublinie z 20 września 2001 r., II AKa 165/01,
Prok. i Pr. – wkł. 2003, nr 2, poz. 29, LEX nr 75100**

Wnioski zawarte w środku odwoławczym, czyli wskazania, czego domaga się skarżący, muszą być przez sąd odwoławczy rozważone (art. 433 § 2 k.p.k.) i mogą być pomocne do ustalenia np. zakresu zaskarżenia, gdy nie jest on wyraźnie wskazany przez odwołującego się, ale nie wiążą one sądu odwoławczego w tym sensie, by ograniczały możliwości jego orzekania jedynie do sposobów podanych w tych wnioskach.

**Wyrok SN z 31 maja 2001 r., IV KKN 67/01,
LEX nr 51838**

Warunkiem przyjęcia i merytorycznego rozpoznania środka odwoławczego złożonego przez podmiot kwalifikowany jest wskazanie zarzutów stawianych rozstrzygnięciu i uzasadnienie ich oraz wniosków odwoławczych. Ten minimalny warunek nie wystarcza jednak do uznania, że zarzucane uchybienia wystąpiły. W uzasadnie-

niu skargi uchybienia te muszą być wykazane. Nie ma innej drogi do ich stwierdzenia przez sąd odwoławczy (chyba że wystąpią przyczyny wzruszenia rozstrzygnięcia brane pod uwagę z urzędu). Z powyższego wynika, że inne przesłanki decydują o przyjęciu i rozpoznaniu środka odwoławczego, inne zaś o jego uwzględnieniu.

**Wyrok SA w Łodzi z 26 października 2000 r., II AKa 171/00,
Prok. i Pr. – wkł. 2001, nr 9, poz. 26, LEX nr 48866**

Byłoby pożądane, aby podmiot fachowy wyczerpująco określał zarzuty, ażeby nie było potrzeby „wyprowadzania” ich z uzasadnienia środka odwoławczego.

**Wyrok SA w Łodzi z 14 września 2000 r., II AKa 146/00,
Prok. i Pr. – wkł. 2001, nr 9, poz. 25, LEX nr 48865**

Wskazane jest, by zarzuty apelacji sformułowane zostały już w *petitum* tej skargi, a nie w jej uzasadnieniu. Nie oznacza to jednak, że zarzuty podniesione w uzasadnieniu apelacji nie podlegają rozpoznaniu oraz że nie ma do nich zastosowania przepis art. 457 § 3 k.p.k.

**Wyrok SN z 6 lutego 2007 r., III KK 316/06,
OSNwSK 2007, poz. 378, LEX nr 231947**

Dążąc do precyzyjnego ustalenia granic odwołań, Sąd Apelacyjny nie zamierza uprawiać dydaktyki, niestosownej wobec podmiotów kwalifikowanych prawniczo. Sąd Apelacyjny dąży do utrzymania należytego poziomu opracowania skarg apelacyjnych, które poprzez oznaczenie granic określają zasadniczy zakres rozpoznania w postępowaniu odwoławczym (art. 433 § 1 k.p.k.). Można i należy oczekiwać, że apelacja pochodząca od osób wymienionych w art. 427 § 2 k.p.k. będzie jasno i precyzyjnie ów zakres wskazywać, a podobnie sformułuje zarzuty odwoławcze. Jest to potrzebne, by Sąd Apelacyjny mógł rozpoznać skargę bez dociekania, jaka była rzeczywista wola skarżącego. Błędy tu popełniane mogą ujemnie wpłynąć na sytuację procesową oskarżonego przez pominięcie istotnych dla niego kwestii.

**Wyrok SA w Krakowie z 24 sierpnia 2000 r., II AKa 141/00,
Prok. i Pr. – wkł. 2001, nr 1, poz. 21, LEX nr 43986**

ART. 428. WNIESIENIE ŚRODKA ODWOŁAWCZEGO

Art. 428. § 1. Środek odwoławczy wnosi się na piśmie do sądu, który wydał zaskarżone orzeczenie.

§ 2. Strona może złożyć pisemną odpowiedź na środek odwoławczy.

§

PRZEPISY POWIĄZANE:

art. 119 § 1 i 2, art. 427 § 1 i 2, art. 429 § 1 i 2 k.p.k.

1. FORMA ŚRODKA ODWOŁAWCZEGO

W § 1 komentowanego przepisu zostało wskazane, w jakiej formie i do jakiego sądu składa się środek odwoławczy. Forma pisemna środka odwoławczego oznacza, że **ma zastosowanie art. 119 § 1 k.p.k., określający wymogi ogólne każdego pisma procesowego. Tylko w formie pisemnej środek odwoławczy może zostać skutecznie wniesiony.** Nie można więc go złożyć ustnie do protokołu podczas dokonywania czynności protokołowanej, np. do protokołu podczas posiedzenia, na którym zapadło podlegające zaskarżeniu postanowienie. Forma pisemna oznacza tradycyjny sposób sporządzenia pisma, czyli na papierze. Dlatego też **w procedurze karnej nie jest dopuszczalne wnoszenie pism procesowych, w tym środków odwoławczych, drogą elektroniczną,** choć ustawa z 18 września 2001 r. o podpisie elektronicznym (Dz.U. z 2013 r. poz. 262 ze zm.) wprowadza w art. 5 ust. 2 tzw. **zasadę równoważności**, zgodnie z którą dokument w postaci elektronicznej opatrzone bezpiecznym podpisem elektronicznym złożonym na podstawie ważnego kwalifikowanego certyfikatu wywołuje te same skutki prawne co dokument opatrzone podpisem własnoręcznym, chyba że przepisy odrębne stanowią inaczej. W Kodeksie postępowania karnego ustawodawca przewidział **możliwość korzystania z komunikacji za pośrednictwem poczty elektronicznej tylko w jednym kierunku, tj. z sądu do adresata**, ale już nie odwrotnie. Stanowi o tym wprost art. 132 § 3 k.p.k. Środek odwoławczy może natomiast zostać wniesiony za pomocą telefaksu, jednak skuteczność tego pisma procesowego jest uwarunkowana spełnieniem wymogu formalnego polegającego na złożeniu na nim własnoręcznego podpisu przez wnoszącego środek.

2. ADRESAT ŚRODKA ODWOŁAWCZEGO

Wynikający z komentowanego przepisu wymóg, aby środek odwoławczy został złożony w sądzie, który wydał zaskarżone orzeczenie, trzeba powiązać z art. 429 § 1 k.p.k. Z przepisu tego wynika, że kontrola formalna środka odwoławczego dokonywana jest przez prezesa sądu pierwszej instancji i dopiero po stwierdzeniu, że spełnia on określone wymogi,

przekazywany jest wraz z aktami sprawy do sądu odwoławczego. Ponadto w wypadku złożenia zażalenia organ, który wydał zaskarżone postanowienie lub zarządzenie, zgodnie z art. 463 § 1 i art. 466 § 1 k.p.k., może je uwzględnić bez przekazywania sprawy sądowi odwoławczemu.

W sporządzonym środku odwoławczym jako adresata należy wskazać sąd odwoławczy, bo ten sąd jest funkcjonalnie właściwy do rozpoznania sprawy, natomiast jako pośrednika w jego przekazaniu – sąd, który wydał zaskarżone orzeczenie. Jednakże mylne nadanie środka odwoławczego do innego sądu (organu postępowania przygotowawczego) powoduje jedynie konieczność przekazania go sądowi właściwemu, nie pozbawia natomiast skuteczności jego wniesienia (art. 118 § 3 k.p.k.). Także niewłaściwe nazwanie środka odwoławczego lub brak jego oznaczenia, jeżeli z treści pisma wynika woła zaskarżenia orzeczenia, nie ma wpływu na skuteczność jego wniesienia (art. 118 § 2 k.p.k.). Zasady wynikające z komentowanego przepisu mają również zastosowanie w wypadku zaskarżenia postanowienia lub zarządzenia wydanego w postępowaniu przygotowawczym. Wówczas zażalenie składa się do organu, który wydał zaskarżone rozstrzygnięcie, a środek odwoławczy należy zaadresować do organu, który jest właściwy do jego rozpoznania.

3. ODPOWIEDŹ NA ŚRODEK ODWOŁAWCZY

Z § 2 komentowanego przepisu wynika uprawnienie do złożenia odpowiedzi na środek odwoławczy. Tak więc strona, która nie wniosła środka odwoławczego, może ustosunkować się do niego w formie pisemnej. Odpowiedź na środek odwoławczy może złożyć zarówno strona, która jest przeciwna jego uwzględnieniu, jak i strona, która nie zaskarżyła orzeczenia lub zarządzenia, ale chciałaby wesprzeć środek odwoławczy innej strony. O tym, że orzeczenie zostało zaskarżone, strony są powiadamiane przez organ, do którego środek odwoławczy został wniesiony. W wypadku wniesienia apelacji o jej przyjęciu zawiadamia się strony oraz obrońców i pełnomocników, a gdy apelację wniósł prokurator, obrońca lub pełnomocnik, do zawiadomienia dołącza się odpisy tej apelacji dla strony przeciwnej (art. 448 k.p.k.). Przez **stronę przeciwną** należy rozumieć tę stronę, która **w procesie reprezentuje interes przeciwny kierunkowi apelacji**, np. stroną przeciwną wobec oskarżonego jest w procesie oskarżyciel (publiczny, posiłkowy, prywatny). Natomiast wobec oskarżyciela posiłkowego (prywatne-

go) stroną przeciwną jest tylko oskarżony. W wypadku wskazanym w art. 448 § 2 k.p.k. strona przeciwna do tej, która zaskarżyła wyrok, otrzymuje odpis apelacji, co ułatwi ustosunkowanie się do niej przy sporządzeniu odpowiedzi. Natomiast gdy apelację wniosła sama strona, którą nie jest oskarżyciel publiczny, to inne strony otrzymują tylko zawiadomienie o przyjęciu apelacji bez jej odpisów. Wówczas aby zapoznać się z tą apelacją, powinny one uzyskać wgląd do akt sprawy (art. 156 § 1 k.p.k.). W wypadku zażalenia o jego wniesieniu zawiadamia się strony i ich przedstawiciele procesowych, których dotyczy zaskarżone postanowienie lub zarządzenie. Natomiast **odpisy zażalenia dołącza się do zawiadomienia tylko wtedy**, gdy zażalenie zostało sporządzone przez prokuratora, obrońcę lub pełnomocnika i dotyczy postanowienia lub zarządzenia kończącego postępowanie (art. 461 i 466 § 1 k.p.k.). Zawiadomienie o wniesieniu apelacji lub zażalenia ułatwia skorzystanie z uprawnienia do złożenia pisemnej odpowiedzi na środek odwoławczy.

Komentowany przepis nie wskazuje terminu złożenia odpowiedzi na środek odwoławczy ani sądu, do którego należy ją wnieść. Oznacza to, że **odповідź można złożyć do czasu rozpoznania środka odwoławczego**, należy zaś ją wnieść do tego sądu, w którym znajdują się akta sprawy, tj. do sądu pierwszej instancji – przed przesłaniem akt do sądu odwoławczego, a potem – do tego sądu. Nie ma też szczególnych wymogów co do treści odpowiedzi. Jedynie wymóg formy pisemnej oznacza, że odpowiedź na środek odwoławczy powinna spełniać ogólne wymagania dotyczące pisma procesowego określone w art. 119 § 1 k.p.k.

ORZECZNICTWO

Mylne nadanie pisma do innego sądu powoduje jedynie konieczność jego przekazania organowi właściwemu, nie pozbawia zaś czynności procesowej właściwego znaczenia. Zaniechanie przekazania apelacji oskarżonego do Sądu Rejonowego w celu nadania jej biegu – stosownie do przepisów art. 428, 429, 448 k.p.k. – i rozpoznanie wyłącznie apelacji wniesionej przez jego obrońcę spowodowało sytuację, w której oskarżony został pozbawiony prawa do zaskarżenia wyroku sądu pierwszej instancji i do rozpoznania wniesionego środka odwoławczego przez sąd drugiej instancji.

Wyrok SN z 1 października 2003 r., IV KK 292/03,
LEX nr 82324